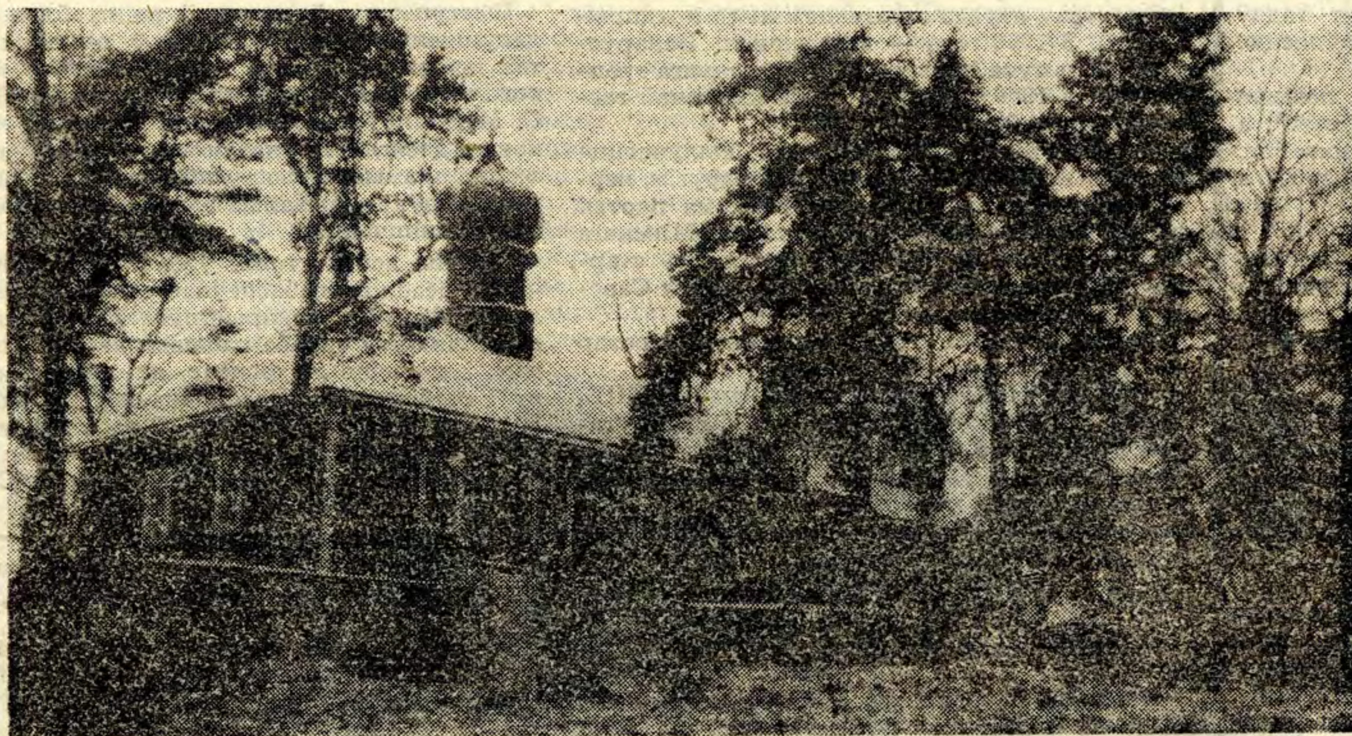
Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 2 (1548) ГОД XXXI БЕЛАСТОК, 12 СТУДЗЕНЯ 1986 г. ЦАНА 10 зл.

Гэтая царква стаіць у Мастаўлянах на гэтым жа ўзгорку ад 1862 года.

СЛАЎНАЯ ВЁСКА МАСТАЎЛЯНЫ

Вёска Мастаўляны, што на рэчцы Свіслач, увайшла ў гісторыю з імем Кастуся Каліноўскага, аднаго з правадыроў паўстання 1863 года, які 21 студзеня 1838 года нарадзіўся ў тутэйшым маёнтку, каб на 26 годзе свайго бурлівага жыцця развітацца са светам на царскай шыбеніцы ў Вільні.

*

Зараз жа за хлявамі і гумнамі даволі крутым спадам зыходзяць у даліну мастаўлянскія агароды, якія абапіраюцца амаль у рэчку Свіслач, а па рэчцы праходзіць дзяржаўная граніца. Тут канчаецца Польшча, а пачынаецца Савецкі Саюз.

*

Гадоў пяць таму назад давялося мне пабываць у Мастаўлянах на пахаванні аднаго з тамашніх сялян, сын якога, настаўнік па прафесіі, ажаніўся з жончынай пляменніцай. У царкве ішло адпяванне паніхіднага малебна, а я стаяў, галаву звесіўшы, з вачыма ўбітымі ў адшліфаваную драўляную падлогу. І раптам... Божа, ледзь устрымаўся, каб не крыкнуць, што адкрыў, як мне здалося, вялікую тайну! Ля маіх ног падлога прымацавана была драўлянымі цвікамі. Гэта ж наяўны доказ старажытнай даўнасці гэтай пабудовы! Забыўшыся аб паніхідзе, я з цікавасцю адкрывальніка пачаў разглядаць усё іншае абсталяванне Мастаўлянскай царкоўкі. Так, бясспрэчна, гэта каштоўны помнік культуры нашага Беластоцкага краю!

*

Хацелася даведацца больш пра гісторыю Мастаўлянскай царквы. Пачаў я капацца ў старых паперах. І вось у „Літоўскіх епархіяльных ведамасцях" ад 30 верасня 1864 г. (№ 18) трапіў я на даволі абшырную (амаль 20 старонак друку) „Заўвагу аб пабудове цэркваў Мастаўлянскай і Лашанскай і аб рамонце Дзерачынкаўскай царквы Гродзенскага уезда". Аказваецца, што царква ў Мастаўлянах існавала ўжо да адмены уніі ў 1839 г. На рамонт царквы ў Мастаўлянах спатрэбілася 357 рублёў 15 капеек. Сума на гэты час вельмі вялікая. Была яна разложана на казённых і памешчыцкіх мужыкоў. Заказ на рамонт ад мясцовага памешчыка прынялі два майстры-немцы. Абодва яны прагна курылі люлькі. І ад гэтага, мабыць, 10 ліпеня

(Працяг на стар 6)

ГРАМАДАЎСКІ ДЗЕНЬ

Нямнога засталося сярод нас іх, былых членаў Беларускай сялянска-рабочай грамады, але справа, за якую яны змагаліся, перамагла і неўміручай стала памяць пра іхні подзвіг...

Па ініцыятыве ваяводскай партыйнай арганізацыі 13 снежня 1985 года ў Ваяводскім камітэце Польскай аб'яднанай рабочай партыі адбыўся ўрачысты сход у сувязі з 60-годдзем Беларускай сялянска-рабочай грамады. Прынялі ў ім удзел былыя члены Грамады, ветэраны рабочага руху, дзеячы палітычных і грамадскіх арганізацый, прадстаўнікі рабочых з Гайнаўкі, Гарадка, Міхалова і іншых асяродкаў, сяляне з вёсак, дзе асабліва актыўна дзейнічалі грамадаўскія гурткі, вучоныя, журналісты. Адкрываючы ўрачыстасць, сакратар ВК ПАРП др Мікалай Казак падкрэсліў, што дзейнасць Грамады — гэта адна з найпрыгажэйшых старонак у змаганнях за ўладу працоўных у нашым рэгіёне. Затым прадставіў вядучага знаўцу Грамады ў Народнай Польшчы — навуковага працаўніка Акадэміі грамадскіх навук дац. др. Генрыка Цімэка, які выступіў з дакладам пра ролю Грамады ў гісторыі рэвалюцыйнага руху Польшчы і Еўропы.

Дац. Г. Цімэк у сваім глыбокім дакладзе, між іншым, падкрэсліў, што рэвалюцыйны рух у былой Заходняй Беларусі прайшоў доўгі і геройскі шлях. Працоўныя гэтага краю, асабліва беззямельнае і малазямельнае сялянства і рабочыя, жылі ў страшэнных нястачах з-за беспрацоўя і беззямелля. Буржуазны ўрад не толькі не спрабаваў палегчыць іх лёс, але штораз узмацняў сацыяльны і нацыянальны прыгнёт. З бежанства ў глыб Расіі, куды выгнала І сусветная вайна большасць насельніцтва Заходняй Беларусі, яны прывезлі ў родныя вёскі і мястэчкі ідэі Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і прыклад змагання за народную ўладу. Шмат сярод іх было актыўных удзельнікаў рэвалюцыйнай барацьбы,

(Працяг на стар. 6)

ЛЮДЗІ ЗВЫЧАЙНЫЯ ЁСЦЬ У НАС САЮЗНІКІ

Прыемна сустракацца з даўно знаёмымі людзьмі. Васіля Сегеня ведаю я ад 1967 года, ад таго часу, калі ён пасля заканчэння беларускага класа ў Бельскім педагагічным ліцэі пачаў працаваць настаўнікам беларускай мовы ў Старым Корніне на Гайнаўшчыне. Гэта тады я заахвоціў яго ўступіць у рады карэспандэнтаў „Нівы".

Няраз давялося мне быць у гэтай школе на цікавых урачыстасцях, дзе заўсёды мастацкая частка складалася з беларускага рэпертуару. У свой час аглядаў я там школьную майстэрню,

у якой дзеці пад пільным вокам настаўніка ўласнымі рукамі выконвалі розныя прадметы. У гэтай жа майстэрні быў таксама створаны міні-музей мясцовай матэрыяльнай культуры (мінулай і сучаснай). У гэтым музеі было шмат мастацкай вышыўкі. Апрача таго, тут былі сабраны фатаграфіі і дакументы былых дзеячоў рэвалюцыйнага руху з гэтых ваколіц, а таксама партызанаў ды польскіх і савецкіх салдат, што загінулі ў другой сусветнай вайне.

Пазней Васіль Сегень стаў дырэктарам гэтай школы, шмат увагі прысвячаў ён навучанню беларускай мовы. У школе працаваў ён да 1974 года, пазней на працягу васьмі год быў першым сакратаром гміннага камі-

(Працяг на стар. 4)

НА МЯЖЫ

АБ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ І НАЦЫЯНАЛЬНАСЦІ (XIX)

Трапіў мне ў рукі „Беларускі каляндар" на 1922 год, падрыхтаваны Пятром Станічам. У гэтым календары, выдадзеным у Заходняй Беларусі, на старонках 66-67 змешчаны свайго роду кодэкс нацыянальных паводзін, названы тут „Дзесяццю загадамі для памяці". У сувязі з тым, што чытачам „Нівы", напэўна, будзе цікава пазнаёміцца з пунктам гледжання на справу беларускай свядомасці з боку беларусаў, якія жылі і дзейнічалі шэсцьдзесят гадоў таму назад, прыводжу тэкст поўнасцю.

I

Кожны праваслаўны беларус павінен ведаць, што ён не масковец (расеец); а католік — што ён не паляк. Памятайце, што вы не проста „тутэйшыя людзі", а беларусы.

II

Не саромся, беларусе, гаманіць пасвойму — на роднай мове бацькоў і дзядоў сваіх, шануй сваю мову, шануй свае песні, свае казкі, звычаі і ўсё роднае — гэта спадчына дзядоў і вялікі нацыянальны скарб.

III

Богу маліцца трэба толькі па-свойму і тады вы добра зразумееце тое, што кажаце. Дзяцей трэба вучыць толькі на роднай мове, тады навука прынясе шмат карысці.

IV

Толькі тады цябе будуць шанаваць як чалавека, калі сам сябе будзеш шанаваць — калі не адкінеш свайго нацыянальнага ўласнага багацця. А першы скарб нацыянальны — гэта родная мова.

V

Толькі на роднай мове, добра зразумелай мове, чалавечы розум развіваецца і багаціць родную духоўную і эканамічную культуру.

VI

Культура кожнай нацыі паасобку прыносіць карысць агульначалавечай культуры — усяму свету, таксама і мы, беларусы, прынясем карысць усім людзям на зямлі толькі тады, калі яны ў нас угледзяць наша асобнае, вытваранае намі, а не пазычанае ў палякаў або маскалёў. Фундаментам гэтага ёсць толькі родная мова.

VII

Быць беларусам гэта значыць працаваць дзеля свайго краю, дзеля свайго народу і развіваць сваю культуру і штукарства. Таксама шанаваць і ўсе іншыя нацыі — й свайго не цурайся і чужому павучыся!

VIII

Кожны з нас павінен памятаць і ведаць, што наша беларуская мова не горшая за іншыя мовы, толькі на нашай мове было наўмысля забаронена пісаць і друкаваць кнігі дзеля таго, каб мы аставаліся цёмнымі людзьмі і каб былі парабкамі чужых, болей разумных людзей. Ведайце, што некалькі сотняў гадоў таму назад на нашай мове пісаліся законы ў гэтым краі і друкаваліся розныя святыя і свецкія кнігі.

IX

Той чалавек, што называе нашую мову „мужыцкай", „хамскай" і кпіць з яе, гэта або правакатар або дурань. Бо мова, на якой гамоніць 12 мільёнаў людзей, мае права быць нароўні з усімі іншымі мовамі і развівацца праз друк і кнігі.

X

Тыя людзі з палякаў ці маскоўцаў, што скажуць: „кіньце сваю бедную, нəразвітую мову і прылучецеся да нас — мы вам дадзем усё гатовенькае" — гэта, памятайце,

(Працяг на стар. 11)

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

НОВЫ СТАРШЫНЯ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР ТАРАЗЕВІЧ ГЕОРГІЙ СТАНІСЛАВАВІЧ

Георгій Станіслававіч Таразевіч нарадзіўся 17 ліпеня 1937 года ў вёсцы Слабада Мядзельскага раёна Мінскай вобласці. Беларус. Член КПСС з 1967 года. Адукацыя вышэйшая, у 1959 годзе скончыў Львоўскі політэхнічны інстытут, інжынер-геадэзіст. Кандыдат тэхнічных навук.

Працоўную дзейнасць Г.С. Таразевіч пачаў у 1959 годзе інжынерам-геадэзістам, затым працаваў старшым геадэзістам, галоўным інжынерам атрада аэрагеадэзічнага прадпрыемства. З 1966 года — выкладчык Беларускага інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту, з 1969 года года — на кіруючай гаспадарчай рабоце.

У 1972 годзе Г. С. Таразевіч вылучаецца на партыйную работу. Выбіраўся другім, першым сакратаром Савецкага райкома партыі горада Мінска, другім сакратаром Мінскага гаркома КПБ. У 1980-1983 гадах быў старшынёй выканкома Мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў.

Са жніўня 1983 года — першы сакратар Мінскага гаркома КП Беларусі.

Таразевіч Г.С. з'яўляецца членам ЦК КПБ, дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР, дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Узнагароджан ордэнам Дружбы народаў, двума ордэнамі „Знак пашаны", медалём.

ЗА СПРАВУ МІРУ НА ПЛАНЕЦЕ

Міністр замежных спраў БССР А. Гурыновіч прадставіў на разгляд Першага камітэта Генеральнай Асамблеі ААН ад імя 24 дэлегацый праект рэзалюцыі „Забарона распрацоўкі і вытворчасці новых відаў зброі масавага знішчэння і новых сістэм такой зброі", у якім прапануюцца канкрэтныя і эфектыўныя меры для прадухілення паяўлення новых відаў зброі масавага знішчэння, прадугледжваецца адмова ад іх вытворчасці і распрацоўка пагадненняў па забароне відаў такой зброі.

Першы камітэт адобрыў гэты праект рэзалюцыі. Толькі дэлегацыя Злучаных Штатаў у адзіноцтве прагаласавала супраць яго.

Выступаючы ў дыскусіі па праблеме недапушчэння выкарыстання ў ваенных мэтах новых адкрыццяў і дасягненняў у навукова-тэхнічнай галіне, член дэлегацыі БССР С. Мартынаў адзначыў, што ў шэрагу краін новыя дасягненні навукова-тэхнічнай рэвалюцыі зламысна выкарыстоўваюцца ў мэтах распрацоўкі небывалых раней відаў зброі масавага знішчэння.

Якасны аспект гонкі ўзбраенняў набывае цяпер асабліва небяспечнае значэнне як галоўны фактар, выкарыстоўваемы рэакцыйнымі сіламі ў спробе набыцця ваеннай перавагі, і значыць як фактар, які пагражае міру і стабільнасці. Неабходна поўная адмова дзяржаў ад выкарыстання ў ваенных мэтах новых адкрыццяў і дасягненняў у навукова-тэхнічнай галіне, за якую выступаюць СССР і іншыя сацыялістычныя краіны.

БІБЛІЯГРАФІЧНЫ КУТОЧАК

Balcanica Posnaniensia. Acta et studia. T. II. Bułgaria — Bałkany — Słowiańszczyzna. Red. S. Parnickiego-Pudełko, W. Pająkowskiego, L. Mrozewicza. Poznań 1985 UAM, s. 196.

Bernstein S.: Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich. Alternacje. Tematy imienne. Warszawa 1985 PWN, s. 464.

Jasińska-Socha T., Głuszkowska J.: Skrypt do zajęć praktycznych z języka białoruskiego. (Wybór zagadnień morfologiczno-składniowych). Warszawa 1985 UW, s. 110.

Kieres Z.: Szlachta i magnateria Rzeczypospolitej wobec Francji w latach 1573—1660. PAN O/Katowice. Wrocław 1985 Oss., s. 254.

Kosowska E.: Legenda. Kanon i transformacja. Św. Jerzy w polskiej kulturze ludowej. Rozprawy Literackie. Nr 48. PAN Komitet Nauk o Literaturze Polskiej. Wrocław 1985 Oss., s. 154.

Malczewska M.: Latyfundium Radziwiłłów w XV do połowy XVI wieku. Seria: Historia. T. VII. PAN O/Poznań. Warszawa 1985 PWN, s. 170.

Putek J.: Mroki średniowiecza. Obyczaje. Przesądy. Fanatyzm. Okrucieństwa i ucisk społeczny w Polsce. Wyd. 4. Warszawa 1985 PIW, s. 444.

Rzetelska-Feleszko E., Duma J.: Dawne słowiańskie nazwy miejscowe Pomorza Środkowego. Prace Slawistyczne. Nr 38. PAN Instytut Słowianoznawstwa. Wrocław 1985 Oss., s. 336.

Słowiańszczyzna i dzieje powszechne. Warszawa 1985 PWN, s. 470. il.

Słownik Staropolskich Nazw Osobowych. T. VII. Z. II (K—R.) Red. W. Taszyckiego. PAN IJP. Wrocław 1985 Oss., s. 216.

Р.С.

НА ЗАХАДЗЕ БЕЗ ПЕРАМЕН

Б'ЮЦЬ І ПЛАКАЦЬ НЕ ДАЮЦЬ

У друку паведамлялася ўжо аб тым, як японскія бацькі па прозвішчу Огава аднойчы не дачакаліся са школы свайго 13-гадовага сына Макота. Ён памёр ад выхаваўчага старання настаўніка-трэнера, інакш кажучы, ад пабояў. Настаўнік Хіросі Тацука быў арыштаваны за неасцярожнае перавышэнне сваіх спартанскіх метадаў класнай работы. Але гэты выпадак, як і многія аналагічныя іншыя з побыту Краіны Узыходзячага Сонца, нічаму не навучыў грамадскасць. У Японіі як білі, так і б'юць навучэнцаў, нягледзячы на тое, што гэта часта прыводзіць юных грамадзян да сур'ёзных траўм ці нават калецтва.

Гэтакая ж з'ява наглядаецца і ў цывілізаванай Вялікабрытаніі. Па даных даклада таварыства настаўнікаў, на тэрыторыі 27 мясцовых органаў адукацыі ў сярэднім кожныя 19 секунд адзін з англійскіх школьнікаў кладзецца на лаву пад розгі. Толькі ў самой Англіі і Уэльсе штогод адзначаецца 230 тысяч выпадкаў экзекуцый хлопчыкаў і дзяўчынак. За што ж іх б'юць? За непаслухмянства і нават за тое, што ўсміхаюцца на ўроках. У сярэдняй школе графства Лестэршыр за год адзначана 136 выпадкаў біцця школьнікаў, якому былі падвергнуты 32 вясёлыя брытанцы. Двое сярод іх паставілі своеасаблівыя рэкорды: не зважаючы на здзекі, яны ніяк не маглі пазбавіцца ўсмешак, і таму іх білі аднаго 14, а другога аж 18 разоў.

Толькі ў 14 са 125 мясцовых органаў адукацыі біццё дзяцей у школах Англіі забаронена.

У школах ФРГ фізічнае пакаранне не лічыцца афіцыйна дазволеным сродкам выхавання. Але маленькія немцы таксама адчуваюць сябе безабароннымі ў гэтых адносінах. Іх б'юць у школах, на вуліцах і дома. І б'юць беспакарана і неабмежавана. У апошнія гады ў прэсе Заходняй Германіі змяшчаюцца публікацыі пра здзекі з дзяцей з боку іх бацькоў. Толькі ў Паўночнай Рэйн-Вестфаліі афіцыйна было зарэгістравана 700 сем'яў, дзе дзяцей жорстка збіваюць. Гэта не так ужо і мала, калі ўлічыць, што абнародуецца толькі 10-20 працэнтаў падобных выпадкаў, а 80-90 працэнтаў застаюцца невядомымі для паліцыі. Часцей за ўсё дзеці то самі не дадумаюцца, то не асмеляцца паскардзіцца на бацьку ці маці, а сведкі-суседзі лічаць зусім неабавязковым соваць нос у чужыя справы: кожны б'е сваіх дзяцей.

Зарэгістраваны ў ФРГ неаднаразовыя факты пакарання дзяцей голадам, што вельмі часта канчаецца смяротным зыходам. Друк дае даволі ўразлівую лічбу: штогод паміраюць дзесяткі тысяч дзяцей. Чым жа тлумачыцца такая нялітасцівасць да сваіх родных нашчадкаў з боку бацькоў, чым выклікана іх залішняя раздражнёнасць? Адзін з членаў арганізацыі абароны дзяцей у Гамбургу сцвярджае: „Чым болей становіцца беспрацоўных, тым горш даводзіцца дзецям. Гэта і зразумела. Бацькам, якія не маюць чым пакарміць дзяцей, лепш за ўсё зрабіць выгляд, што яны пакідаюць іх галоднымі дзеля пакарання.

А. Ж.

„ТЫНЕВІЧАНКІ" НА ВЯЛІКАЙ ДАРОЗЕ

23 лістапада ў суботу ў мясцовым клубе адбыліся хрысціны тыневіцкага жаночага калектыву. Цяпер ён называецца „Тыневічанкі". Хросныя бацькі былі аж з Беластока: маці— Барбара Тапольская з Ваяводскага дома культуры, бацька — Веслаў Петух з Ваяводскага прадпрыемства „Рух". Абое ў мінулым вельмі з калектывам звязаныя, многа яму памагалі.

На ўрачыстасці было многа важных гасцей з ваяводства і з гміны, былі старыя сябры калектыву і новыя прыхільнікі. Сам начальнік Нараўскай гміны Міхал Врублеўскі адкрываў урачыстасць і прадстаўляў калектыў. А вёў гэты багаты вечар Мікалай Бушко, член Прэзідыума ГП БГКТ, дырэктар Гайнаўскага дома культуры. Начальства расказвала аб вялікіх дасягненнях калектыву ў конкурсах беларускай песні, савецкай песні, каляднай песні, аб канцэртах. Калектыў з Тыневіч выступіў на сваіх хрысцінах у новых строях з ног да галавы. Новыя касцюмы і хусткі-шаляноўкі купіў ім ВДК, а шнураваныя боцікі — „Рух". Выглядалі „Тыневічанкі" свежа, зграбна, калярова і ўвогуле вачэй ад іх не адарваць было.

Сапраўды з'ехалася многа. Цэлыя калектывы прыехалі з Орлі і Рыбалаў — розныя па мастацкай манеры спявання і па стылю (Орля — калектыў класічнага, амаль акадэмічнага характару, Рыбалы — мужчынскі моцнагалосы хор з характэрнай рытмічнасцю), а так блізкія па духу. Прыехалі яны і выступалі ў Тыневічах у рамках сяброўскага абмену. І вось хочацца сказаць, што родзіцца ў нас вартая найвышэйшай пахвалы і падтрымкі традыцыя: узаемаабмену паміж калектывамі і вёскамі. Пракладваюцца новыя дарогі для песні, вяжуцца моцныя вузлы сяброўства, мацуюцца нацыянальныя сувязі паміж калектывамі і мясцовасцямі, паміж людзьмі. Расце ў сілу родная песня, яе непаўторная чароўнасць. Дзе ні глянь у раёне выраслі новыя людзі з адкрытымі галовамі і гарачымі сэрцамі, адважныя, бяскомплексныя, знаючыя вагу сабе і свайму. І ўмеючыя чараваць кожнага сваім мастацтвам. Невычэрпная крыніца народнай культуры і народнай сілы жыве ў гэтых калектывах!

На тыдзень перад хрысцінамі ў Тыневічах выступіў Гайнаўскі хор, а цяпер прыехала толькі дэлегацыя з падарункам на чале з дырыжорам Аляксандрам Лукашуком. Маючы на ўвазе гэты вялікі злёт калектываў у Тыневічах мы ў праве назваць тыневіцкую ўрачыстасць хрысцін сапраўдным фестывалем беларускай песні для цэлага рэгіёна.

Можа аднак па чарзе. На свае

(Працяг на стар. 4)

„Адведкі" на тыневіцкай сцэне ў пастаноўцы жаночага калектыву „Тыневічанкі". На здымку — момант, калі адведніцы прыносяць падарункі малому Ціхончыку.

ПАРАДОКС БЕЛАРУСКІХ РЭВАЛЮЦЫЯНЕРАЎ

Дзякуючы Янку Морданю меў я нядаўна нагоду прачытаць цікавую для нас, беларусаў, кніжку Валерыя Чарапіцы „Сувязі рэвалюцыянераў Беларусі і Польшчы ў 70-80 гадах XIX стагоддзя"*). Мая гэтая ўдзячнасць выходзіць з таго, што кніжка надрукавана малюсенькім тыражом. Не вельмі і вядома, хто гэта такі будзе Валеры Чарапіца, але мяркуючы па тым, што „Сувязі..." выйшлі як польскі пераклад з рускай мовы, можна здагадацца, што маем дачыненне з савецкім навукоўцам, можа быць нават з савецка-беларускім. І хоць пераклад той ды рэдактура зроблены нядбайна, змест самое кніжкі амаль сенсацыйны!

—Перш за ўсё таму, што, як выяўляецца, рэвалюцыйны рух у даўняй Варшаве ды ў цэлым Каралеўстве Польскім не набыў бы такога размаху, калі б не далучыліся да яго беларусы, рэвалюцыянеры з беларускіх губерніяў. Гэта яны прымалі надзвычай актыўны ўдзел у заснoўванні варшаўскай сацыялістычнай арганізацыі, у аднаўленні рабочай партыі „Пралетарыят" (пасля яе разгрому паліцыяй, вядомага пад назвай слыннага суду над групай Людвіка Варынскага). Чарапіца перадае нам прозвішчы беларускіх рэвалюцыянераў, якія дзейнічалі ў тадышняй Польшчы: браты Плавінскія, Аляксей Драбыш-Драбышэўскі, Ян Гласка, Людвік Чарнеўскі, Уладзімір Буткевіч, Аляксандр Завіша, Людвік Яновіч, Мечыслаў Марцінкевіч, Марыя і Ян Багушэвічы, Юлія і Юзік Разумейчыкі і іншыя. Больш трыццаці выдатных пастацей!

У славутай варшаўскай турме, званай Цытадэль, наглядчыкі перахапілі ў канцы сямідзесятых гадоў беларускую сакрэтную карэспандэнцыю. Адзін з „грыпсаў" пачынаўся словамі „Здарова, землячок!" і быў вопісам следчых метадаў жандараў (падазравалася, што пісаў іх Людвік Чарнеўскі). Паліцыя не расшыфравала таксама і адрасата — была ёю асоба, схаваная пад псеўданімам Лорд. Прагледаючы архівы стогадовай даўнасці, даследчыкі схільныя меркаваць, што ўжо тады была спроба арганізаваць асобную беларускую сацыялістычную партыю (падобная сапраўды ўзнікла крыху пазней, у рамках дзейнасці „Народнай волі"). Польская рабочая партыя „Пралетарыят" зазначала ў сваіх дакументах, што беларусы павінны мець уласную айчыну. Фрыдрых Энгельс пісаў 7 лютага 1882 г., што беларусы павінны самі вырашыць свой лёс. Пацвердзіў ён гэта пазней у пісьме да слыннай Веры Засуліч.

У кніжцы Чарапіцы знаходзім трохі новага пра тых хто вядомы нам у сувязі з арыштам беларускага падпольнага часопіса „Гоман" у 1884 годзе, на старонках якога ўпершыню сфармулявана ідэя беларускага палі-

(Працяг на стар. 5)

ЗАМАЛЁЎКІ З ЖЫЦЦЯ

ТРУБА І СУПОЛКА

Некаторыя гавораць, што веданне беларускай, „простай" мовы памагае ў вывучэнні рускай, а іншыя — гэтаму пярэчаць. У славянскіх мовах многа сходнасцей. Беларусы ўпэўнены, што ведаюць рускую мову лепш ад іншых, і пасля, на ўроках, можам пачуць „новую" мову.

Даволі многа нашай моладзі вучыцца ў беластоцкім філіяле Варшаўскага універсітэта, на аддзяленні рускай філалогіі. Добра памятаецца студэнтам малодшых курсаў і настаўнікам славуты неўтаймоўны Труба і яго літрсупольнікі. Людзі цікавыя, поўныя кіпучага тэмпераменту і фантазіі. Яны бліснулі, як метэоры, не толькі ў Беластоку, Бельску, Сямяцічах, Седльцах ці ў Варшаве, але нават і за граніцай.

Ромак, Аліна, Пайка і іншыя з III курса паехалі былі ў Маскву. Сямейка студэнтаў — міжнародная сям'я.

— Як цябе завуць? — пытаюць арабы Аліну.

— Аля.

— Як гэта Аля, не можа быць Аля. — То ж Аллях — гэта Бог!

І калі сустракалі Алю ў ліфце, сардэчна віталі:

— Здравствуйте, товарищ Бог. Как дела?

Аднойчы да Пайкі, калі яна якраз прыбірала свой пакой, зайшлі ў гасціну бедуіны. Паставіла яна ім па шклянцы гарбаты, уздыхнула цяжка і кажа:

— Ох, як нудна, здурэць можна. Затанцавала б хоць са шчоткаю!

— А што такое шчотка?

Ну, вазьмі і растлумач арабу, бацькі якога жывуць на вярблюдах, у пустыні, да таго яшчэ мужчыне, што такое шчотка, з якою думае танцаваць дзяўчына з Беластока! Ды тут у дзвярах паявіўся Труба, бліскаючы сваім высокім чалом, чалавек з бародкай чорнай і задзёрыстай.

— Ну, шчотка... Ну, вось — гэта шчотка! — і Пайка паказала на Ромку.

Не меў ужо спакою Труба. Усе велічалі яго Шчоткай.

У Бажэну ўлюбіўся малюсенькі, метр з паўтара, хлапчук. А Бажэна даўжэзная, больш 170 см. Па плячо ён ёй быў, а пакахаў яе „ўсходнія" вочы, і з таго ўсяго аж хварэў. Нават вафлі ёй купляў.

— А я цябе пацалую! — моліцца бедны в'етнамец.

— Ды ж ты не дасягнеш.

— А я сабе крэсла падстаўлю...

Аднойчы надумала нашая суполка зварыць сабе што смакавітага. Многа, многа стравы, каб раз сабе добра паесці. Значыцца, трэба пазычыць вялікі гаршчок.

— Есть у вас горшок? — пытаецца Труба.

Няма. Куды не зойдуць, у нікога няма.

— Какой горшок? — здзіўляюцца і немцы, і чэхі, і афганцы.

— Ну, такооой большой! — разводзіць рукамі Аліна.

Нарэшце трапіла да в'етнамцаў.

— А зачем вам горшок?

— Варыць бігос будзем.

— Ах, так вам надо кастрюлю!

Так Труба шукаў сабе і сваім сябрам начнога гаршка, начніка, такога вялікага!

Міра Лукша

ЗІМА НЕ СТРАШНА

Паэт Барскі пісаў аб свядомасці доўга. Лаяў, сароміў, смяяўся, плакаў. Паводле яго, беларус вінаваты, бо выракаецца сваёй нацыянальнасці. (Ці не лепш было б узнімаць гэту свядомасць вершамі і афарызмамі?). Урэшце прыходзіць да вывадаў, да якіх М. Куптэль прыйшоў ужо, бадай, тры ці чатыры гады таму назад. Уважлівы чытач гэта ведае. Я не ўважлівы чытач, у мяне толькі закадаваныя думкі ў закутках мозга, і, калі трэба, я іх раскадую...

А. Барскі прыходзіць да вывадў, што беларус не выракся б сваёй мовы, а што за гэтым ідзе і нацыянальнай свядомасці, калі б гэта мова была патрэбна ў штодзённым жыцці. А яна, фактычна, патрэбна нам толькі дзеля чытання „Нівы“ і афарызмаў Барскага, бо ва ўстановах гаворым па-польску, і на пошце, і ў краме, і ў школе, і ў бацюшкі.

Думаю, што найгоршую ролю ў ліквідацыі беларускай мовы сыграла тэлебачанне. Улезла ў беларускую хату, і каб яго зразумець, трэба навучыцца і ягонай мове. І Міхась Куптэль даўно ўжо аб гэтым пісаў. Але дзе ж там, каб Барскі чытаў, што піша М. Куптэль! Ён піша, але не чытае. Каб чытаў, дык не паўтараў бы чужых вывадаў. М. Куптэль пісаў, што беларуская мова павінна даходзіць да чалавека і з радыёпрыёмніка, і са сцэны, і з тэлебачання, і з газеты, і, найважнейшае, з назваў розных прадпрыемстваў, кіёскаў, школ, вёсак, вуліц і г.д.

Але аб чым я пішу? Я ж палітыкай не займаюся. Перада мной столькі літаратурнай стравы, а я тут чорт ведае чаго яшчэ хачу. Ці не лепш раздумваць, здагадвацца, аб чым піша З. Сачко? „... і кажда думка грызе долонню муцніэй ніж ідушчы днём“... Пэўна, што лепш. Такая цеплыня ідзе ад думак, што зіма не страшна.

Міхась Махнацкі

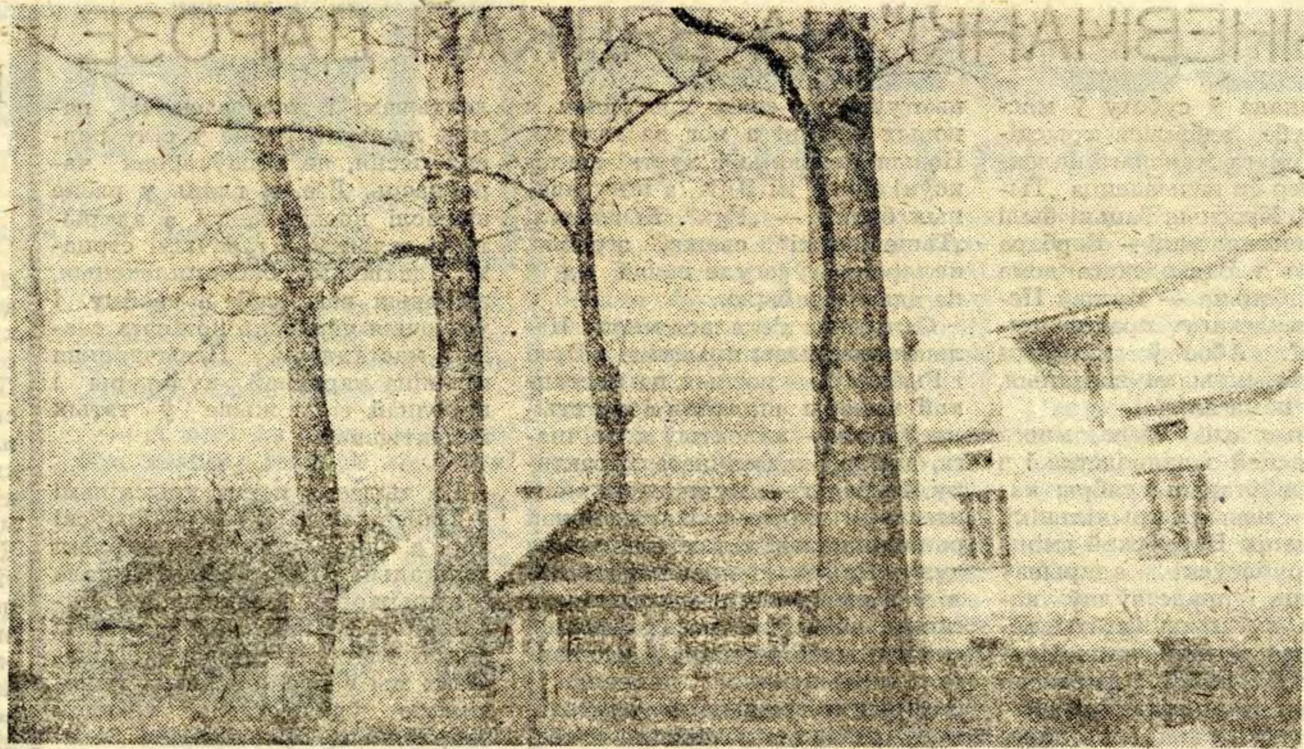
ПРА БЕЛАРУСКІ КАНЦЭРТ У БЕЛАСТОКУ 27 КАСТРЫЧНІКА

Гайнаўскі хор быў апрануты ў нацыянальныя касцюмы — скромна, але прыгожа! Бельскія „Васілёчкі“ ж выступілі, як кажуць, з ног да галавы ў новых нацыянальных касцюмах і выклікалі ў гледачоў вялікае захапленне. Жаночаму калектыву Беластоцкага аддзела БГКТ трэба прыдбаць нацыянальныя камплектныя касцюмы.

Гаворачы аб майстэрстве выканання, хачу падкрэсліць Гайнаўскі хор. Ён існуе нядоўга — некалькі гадоў, але за кароткі час здолеў падняцца на вышыню мастацкага выканаўства. Гэта напэўна дзякуючы ўпартай працы ўсяго калектыву, а яго кіраўніка Аляксандра Лукашука — у прыватнасці. Усе яны працуюць аддана для беларускай песні і культуры. Вялікае вам дзякуй!

Бельскі хор „Васілёчкі“ ўжо слаўны. Яму 20 гадоў і на яго рахунку шмат выступленняў і канцэртаў у многіх мясцовасцях

(Працяг на стар. 5)

Дубічы Царкоўныя. Фота Я. Целушэцкага.

ЁСЦЬ У НАС САЮЗНІКІ

(Праняг са стар. 1)

тэта ПАРП у Дубічах Царкоўных, а пасля два гады быў зноў дырэктарам той жа школы. А з восені 1984 года з'яўляецца ён гмінным інспектарам асветы і выхавання ў Дубічах Царкоўных. У Васіля Сегеня шмат грамадскіх функцый: ён і старшыня гміннай рады нарадовай, старшыня гміннага камітэта дапамогі школе, а ад нядаўна стаў ён і старшынёю аддзела БГКТ.

На арганізацыйнай канферэнцыі аддзела БГКТ, што адбылася ў ліпені, у праўленне аддзела выбрана 19 чалавек. 24 кастрычніка 1985 года адбылося ў Дубічах Царкоўных пленарнае пасяджэнне, на якім быў прыняты канкрэтны план працы, прадугледжваючы перш за ўсё ўпарадкаванне дакументацыі. Сёння ў гміне налічваецца сем гурткоў з больш як ста членамі. У Дубіцкай гміне 24 вёскі з 17 саладэцтвамі. Магчымасці разбудовы беларускай арганізацыі тут велізарныя.

Найважнейшай, аднак, справай з'яўляецца самастойная культурна-асветная дзейнасць гурткоў, супрацоўніцтва з мясцовымі арганізацыямі і ўстановамі.

— Ёсць у нас саюзнікі, — гаварыў Васіль Сегень, — калі завялі мы гутарку на гэтую тэму. — Гэта мясцовы ГОК, бібліятэка, СПР, клубы „Рух“, маладзёжныя арганізацыі, гурткі вясковых гаспадынь, вясковыя пажарныя каманды, настаўнікі школ і інш. Усебакова падтрымліваюць нас мясцовыя гмінныя ўлады, сакратар гміннага ўпраўлення Галіна Шыманюк выбрана нават у праўленне прэзідыума аддзела. З задавальненнем хачу падкрэсліць, што ў Старым Корніне ёсць харавая група, і гміннае ўпраўленне прызнала ёй сто тысяч злотых на касцюмы.

— З фінансавымі сродкамі, — працягваў старшыня аддзела, — у нас няма клопатаў. На культурна-асветную дзейнасць даюць вышэй адзначаныя арганізацыі і ўстановы. Арганізоўваем платныя даклады, сустрэчы, а нават мастацкія выступленні. Адчуваецца, што з цікавасцю былі б успрыняты даклады, звязаныя з нашай, беларускай мінуўшчынай, з гісторыяй асобных вёсак. Карысталіся б таксама поспехам савецкія фільмы. У кожнай школе ў нас ёсць свая апаратура і свая тэхнічная абслуга. Няма толькі кінаплёнак. Вельмі добра было б, каб можна было іх атрымліваць у ГП БГКТ, гэта значна дапамагло б нам у нашай працы. Зразумела, будзем старацца пашыраць уплыў БГКТ у нашай гміне. Патрэбны нам цесны кантакт з раённым штатным інспектарам БГКТ. Патрэбна яго аператыўнасць, сур'ёзнае заангажаванне ва ўсе нашы праблемы.

— Ідэя стварэння на Гайнаўшчыне аддзелаў БГКТ у гмінах вельмі правільная, — сцвердзіў Васіль Сегень.

Васіль Сегень паінфармаваў нас таксама, што ва ўсіх школах гміны навучаецца беларуская мова, што ў Грабаўцы будуецца новая школа, а ў Дубічах Царкоўных разбудоўваецца асяродак культуры, у якім запланавана стварыць рэгіянальны куток з мясцовымі экспанатамі матэрыяльнай культуры.

— Школы нашай гміны, — дадаў інспектар асветы і выхавання, — абавязаны збіраць гэтыя экспанаты, ратаваць іх ад непазбежнага знішчэння, бо вядома, што з кожным годам іх усё менш.

Можна смела сказаць, што аддзел БГКТ у Дубічах Царкоўных мае ўсе магчымасці шырока разгарнуць дзейнасць. Будучыня пакажа, ці хопіць яму пораху.

Міхась Хмялеўскі
Фота-аўтара

„ТЫНЕВІЧАНКІ“ НА ВЯЛІКАЙ ДАРОЗЕ

(Праняг са стар. 3)

хрысціны тынеўцкі калектыў падрыхтаваў па ўласным сцэнарыі і ва ўласнай пастаноўцы абрадавую сцэнку „Адведкі“. Кароткі жывы абразок з багаццем тыповых, у этнаграфічным запісе, народных элементаў і звычаяў. Мы ўбачылі хату, чыста прыбраную і ўпрыгожаную старымі каляровымі макаткамі, старой даўнасці ручнікамі, з сапраўднай калыскай. Бабуля, што прымала дзіцё (Валя Франкоўская), мела на галаве сапраўдны стары чапец. Сапраўдны быў нават плач дзіцяці, найграны на плёнку, але гледачы тэхнікі не бачылі.

Прыходзілі жанчыны ў адведкі, прыносілі маленькаму Ціхончыку дары: пампушкі з макам у місцы, вараныя грушы са шчолкам у гладунцы, кашу і іншае. Пачалася бяседа, размовы і спевы. Выпіўшы па чарзе з адной чаркі, зацягнулі адведніцы песню: „Прыйшоў кум да кумы пазычаці бараны, кума ногу падняла, о, то табе барана!“ Маці Олька (Ніна Сельвяструк) дзякуе куме за кумаванне, а ў адказ чуем: „Ад кумы нельга адмаўляцца, а што можа хлопчык — байструк (бо Рыгор — муж Олькі сумняваецца ў сваім бацькоўстве), то і лепш, — лён у мяне будзе добра радзіць“.

А каб дзіця не плакала, то „ты, Олько, як толькі Рыгор прыедзе з поля, перацягні дзіця праз яшчэ цёплы ад кабылы хамут“.

„Каб было ў цыцкі малако“, бабуля хлебам замаўляе Ольчыны грудзі, таямніча сплёўваючы за сябе. Канчаюцца адведкі агульным пачастункам усяе залы.

Думаецца мне, што варта ўзнавіць БГКТоўскія агляды фальклорных абрадных пастановак. Некалі такія адбываліся і былі яны каштоўнымі запісамі нашай багатай і разумнай народнай абраднасці. Да добрых вопытаў варта вяртацца.

Пасля выступілі Рыбалы — „хлопцы-рыбалоўцы“, як наогул ужо іх называюць, аб чым у пачатку, прадстаўляючы хор, сказала чыста па-беларуску іх канферанс'е Лідзія Мартынюк, кіраўнік вясковага Дома культуры і старшыня рыбалаўскага гуртка БГКТ. „Каб ваш калектыў, ваша культурная дзейнасць жылі і цвілі многія, многія гады“, — сказала Ліда. „Хлопцы-рыбалоўцы“ ў паўгадзінным лімітаваным выступленні праспя-

Парадокс беларускіх рэвалюцыянераў

(Працяг са стар. 3)

тычнага руху і Беларусі як народа ды дзяржавы. Даведваемся менавіта, што ў тыя часы вялікую ролю ў пачатках беларускага палітычнага руху адыгрывалі, апрача Вільні, гарады Віцебск і Пінск! Першыя засуджаныя на турму „гоманаўцы", Марчанка і Ратнер, паходзілі з віцебскага рэвалюцыйнага асяроддзя (Мінск яшчэ не меў такога значэння). Шанаваны намі прафесар Ежы Тамашэўскі называе беларусаў народам радыкалаў. У гэтым яго сцвярджэнні ёсць глыбока-гістарычная праўда, але і парадокс: беларусы абдзялялі сваімі рэвалюцыянерамі ўсе суседнія народы, бо ў самой жа Беларусі не знаходзілася варункаў для развітай рэвалюцыйнай дзейнасці, забедная была яна.

На шумным судовым працэсе „Пралетарыята" ў Варшаве, абвінаваўцы падкрэслівалі, што істотным чынам падтрымліваў яго „Северо-Западный Край" (г.зн. Беларусь). У сваіх успамінах Людвік Яновіч пісаў: „Сацыялістычны рух у Вільні пачаўся раней, чым у Варшаве і, буйна разросшыся там, ён надалей гібеў у Вільні, бы расліна ў цёмным памяшканні. Прычыны гэтага ў тым, што ў Вільні не знаходзілася двух галоўных рухавікоў тагачаснага рэвалюцыйнага руху — вышэйшых навучальных установаў і вялікай прамысловасці". Яновіч заўважаў далей, што ў Беларусі заўсёды было шмат рэвалюцыянераў, аднак не знаходзілі яны тут адпаведнай глебы для сваёй дзейнасці. Яновіча, паплечніка Варынскага, называлі палякі „беларусінам".

Паводле агентурных звестак, што захаваліся ў паліцэйскіх архівах, віцебская група народавольцаў з беларускай арганізацыі „Народнай волі" наладзіла сувязь з палякамі ў пачатку 1881 г. Помач з таго кірунку йшла ў Варшаву штораз большая. Юзік Разумейчык і Міхал Манцэвіч арганізоўваюць варшаўскія майстэрні, кравецкую і інтраліґатарскую, якія быліператвораны ў прыстанішча для рэвалюцыянераў і ў матэрыяльную апору для іх. Разумейчык ладзіў акцыю ў Цытадэлі, каб вызваліць адтуль Людвіка Варынскага і яго таварышаў.

1885 год. „Гоман" зніштожаны. Беларуская партыя „Народнай волі" практычна не існуе, як і сама „Народная воля". Першая рабочая партыя ў Расійскай імперыі, польскі „Пралетарыят", таксама разгромлены. У Эстоніі, у горадзе Дэрпт паліцыя праводзіць налёт на кватэру Мечыслава Марцінкевіча, студэнта ветэрынарнага інстытута, у якога знаходзіць брашуры на беларускай мове „Пра багацтва ды беднасць". Успомнены мною Манцэвіч, арыштаваны падчас уцёкаў у напрамку Кобрына, адвешвае іскрыстую аплявуху паліцэйскаму афіцэру ў адказ на яго грубіянствы („Как вам не стыдно, господин поручик!?).

Але гэта быў ужо канец. Спатрэбілася дваццаць гадоў і рэвалюцыі 1905 года, каб беларускі рух ізноў адрадзіўся, праўда, у гэты раз на саліднейшай кадравай падставе і з перспектывай на вечнасць.

Аляксандр Анташэвіч

* Walery Czerepica, „Związki rewolucjonistów Białorusi i Polski w latach 70—80 XIX wieku", Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1985. Cena 160 zł.

Успаміны з маладосці

Івану Белаказовічу з Відава было 7 гадоў, калі яго сям'я ў сувязі з I сусветнай вайной выехала ў Расію да роднага брата бацькі, які пражываў 60 км ад Масквы. Ехалі туды два тыдні. У Маскве сустрэў іх дзядзечка. У дзядзькі пад Масквой жылі два гады. Потым дзядзька, які быў святарам, сказаў, што ўсе паедуць у Сібір, у Тобольскую губерню.

У Сібіры сям'ю іх пасялілі на хутары памешчыка. Бацька працаваў конюхам, а маці кухаркаю. Летам ездзілі за 25 км ад горада на поле, каб жаць пшаніцу. Малы Іван паганяў коней, запрэжаных у жняярку. У час жніва начавалі ў лесе, дзе ставілі шалашы. Ноччу блізка падыходзілі ваўкі і страшна вылі. Рабочыя палілі агонь. Часам стралялі, або кідалі галавешкамі, каб адстрашыць ваўкоў. Калі пачалася рэвалюцыя, памешчык выехаў з сынам у глыб Сібіры. У 1921 годзе памёр бацька, а рэшта сям'і вырашыла ехаць назад на Беласточчыну.

У Відаве засталі сумную карціну. Застаўся адзін дом, у якім жыла сястра бацькі. Іван наняўся за пастуха каля Бранска. За год працы яму плацілі адну авечку і метр жыта. Пасля двух гадоў такой працы, Іван вярнуўся ў вёску і пачаў вучыцца цясельцы. У 1939 годзе яго мабілізавалі ў войска, служыў каля Пружан. Але хутка быў звольнены, бо меў многа дзяцей. У 1952 годзе працаваў ён у гміне, якая і змяшчалася тады ў яго хаце. Быў дэлегатам да спраў мяса і малака да 1957 года. Быў солтысам і сакратаром ячэйкі ПАРП у Відаве. Потым працаваў на Фабрыцы прыладаў і ўхвытаў у Бельску, дзе даслужыўся да пенсіі. Мае знак „Заслужаны для Беласточчыны" і тры дыпломы за добрую працу. У Івана Белаказовіча было чатыры дочкі і чатыры сыны. Цяпер ён мае 16 унукаў і 2 праўнукі. Наймалодшы сын, Мікалай, застаўся на гаспадарцы ў Відаве. Ён умелы, усё зробіць, паладзіць кожную машыну, нават радыё і тэлевізар. На апошнім сходзе яго выбралі старшынёю самакіравання ў Відаве. Людзі яму вераць і выбралі, каб быў другім у вёсцы пасля солтыса Аляксандра Сцяпанава.

Іван Белаказовіч.

Андрэй Гаўрылюк

валі, між іншым, новую песеньку, якая запаланіла залу. Гэта цудоўная калыханка на словы Ісакоўскага „Месяц над нашаю хатаю свеціць". Хлопцы спяваюць калыханку па-беларуску, у вельмі добрым перакладзе, і мне самой захацелася ўзяць ад іх беларускі тэкст гэтай песні, каб спяваць унуку. Песню гэтую паўтарылі яны па просьбе гасцей яшчэ раз пасля афіцыяльнай часткі ўрачыстасці. Той ласкальны кліч і шэпт нашых бабуляў „Мой ты саколічак, мой ты сыночак!" ажыў у тыневіцкай зале клуба, дайшоў здалёк да нас, такі свежы і дарагі, як калісьці. Бабулі не жывуць, а песня жыве.

Я асабіста хачу падзякаваць „хлопцам-рыбалоўцам", што знайшлі беларускі тэкст і ўключылі гэтую калыханку ў свой багаты беларускі рэпертуар.

Пасля Рыбалаў адбылася ўласцівая ўрачыстасць хрысцін. Новаахрышчаныя „Тыневічанкі" атрымалі мноства падарункаў: ад дырэктара ВДК у Беластоку, ад начальніка гміны ў Нарве, ад хору ў Гайнаўцы, ад дэлегацыі ВДК у Беластоку, ад калектыву ў Орлі, ад „хлопцаў-рыбалоўцаў", ад Гайнаўскага дома культуры, ад ГП БГКТ, ад імя якога М. Бушко заявіў, што на 1986 год ГП задэкларавала ім 100 тысяч зл.

За дары „Тыневічанкі" дзякавалі песнямі.

Потым выступала Орля ў суправаджэнні двух акампаніятараў: Язэпа Янушка і Аляксандра Валкавыцкага з удзелам саліста Мікалая Лапуха, які выканаў сола тры песні, у тым ліку „Однозвучно гремит колокольчик" і „Свальбу". Гэтую апошнюю спяваў пад гучныя рытмічныя апладысменты ўсяе залы. Арлянскую праграму вяла Таіса Кацэйка, дыпламаваны, на высокім узроўні, канферанс'е.

Ушчэ некалькі слоў аб героях урачыстасці. Тыневіцкі калектыў вядзе цяпер музыкант Янка Дудзіч з суседніх Тыневічаў Малых. Працуе з калектывам нядоўга. Але чалавек мае любоў да гэтай працы, жыве ў ім музыка і адданасць справе. Тыневічанкі захапілі яго.

Адкрываючы ўрачыстасць, начальнік гміны ўспомніў пра першага арганізатара калектыву Мікалая Сельвеструка, ад смерці якога мінуў нядаўна год. Нехта неяк сказаў: „І Коля цешыцца сёння разам з намі". А Ніна, яго жонка, на тое: „А я з раніцы занесла яму запрашэнне, на крыж павесіла". І гэта таксама быў неадлучны элемент вялікай тыневіцкай урачыстасці, вялікага свята роднай песні, якую так палюбіў мой народ і адраджэнне якой мы паўсюдна назіраем.

Вера Леўчук

Фота Адама Барысевіча

(Працяг са стар. 4)

Беласточчыны і краіны. Канферанс'е хору Валянціна Мароз — сама харыстка і салістка — вельмі прыемна вяла канцэрт. Шкада толькі, што ўвесь канферанс быў без мікрафона. Таму некаторыя не дачувалі слоў.

Некалькі слоў аб рэкламе канцэртаў. Была недастатковая. У цэнтры горада не было афішаў. Ні на Алеі 1 Мая, ні на Ліповай, ні на Рынку Касцюшкі, ні на Сянкевіча — нідзе я тут не бачыў афішаў пра канцэрт. Не было афішы нават ля ўвахода ў самую філармонію.

І яшчэ. Чаму арганізатары не паклапаціліся запісаць канцэрт на плёнку — для архіву і для выкарыстання ў далейшай працы?

Ёсць у мяне яшчэ пытанне. Ці ёсць неабходнасць, каб у праграму такога, як у Беластоку, нацыянальнага беларускага канцэрта ўводзіць іншанацыянальныя песні? **К. Сідаровіч**

АКЦЁР... СА СПАЛЕНАГА ТЭАТРА

Адказ А. Анташэвіча на мой палемічны тэкст, у якім я „пацікавіўся яго асобаю" ў кантэксце беларускага руху ў Народнай Польшчы (глядзі: „Ацэняць нас маладыя", „Ніва" № 48 ад 1.XII.1985 г.), у ніякім выпадку не застаў мяне знянацку, а якраз наадварот, пацвердзіў некаторыя мае ранейшыя меркаванні наконт асобы аўтара (увесь час у кантэксце гэтага ж руху), якія я выказаў паўгода таму назад („Моцны (я) ў языку", „Ніва" № 27 ад 7.VII.1985 г.) ужо ў першым сказе палемікі: (...) ці ёсць увогуле сэнс палемізаваць з А. Анташэвічам (...)?

Дакладна такія ж думкі авалодалі мною, калі я чытаў ягоны апошні адказ, пра які вышэй ідзе гутарка. Бо ж ён, Анташэвіч, не толькі што публічна прыкідваецца, быццам бы мяне не ведае (гэта да твару табе?), але спрабуе яшчэ іграць, на жаль, мізэрную ролю акцёра, паставіўшы нібыта сябе ў вышэйшым этычным святле (бярэ ж на сябе, маўляў, усе мае „незаслужаныя" абвінавачанні, „нават з'едліва-крытычныя"!). Ну што ж, як відаць, чалавечы цынізм не мае абмежаванняў!

Таму не час і месца весці далейшую палеміку з А. Анташэвічам. Гісторыя справядліва ацэніць ролю гэтага „рухавейшага актывіста ў нізах" у беларускім руху ў Народнай Польшчы. Не час шкадаваць руж, калі згарэў лес!

Сапраўднае ж аблічча Анташэвіча і анташэвічаў стала, бадай, празрыстым кожнаму ніўскаму чытачу!

З павагай Ваш

Сцяпан Дубіна

ЯШЧЭ І ВЫ МОЖАЦЕ ТРАПІЦЬ НА ВАРШАЎСКІ БАЛЬ

Як мы ўжо паведамлялі, з 18 на 19 студзеня 1986 г. праўленне Варшаўскага аддзела БГКТ арганізуе традыцыйны навагодні баль. Білеты ў цане 2000 зл. для членаў БГКТ (найменш з гадовым стажам) і 3000 зл для сімпатыкаў можна яшчэ купіць у клубе БГКТ (Варшава, вул. Сенатарская 8, тэлефон 26-02-86) 11 і 16 студзеня 1986 г. у гадзінах 17-20.

ХРОНІКА

18 лістапада 1985 года адбылося пасяджэнне калектыву асветы і пашырэння культуры Нацыянальнай рады культуры, прысвечанае пытанням нацыянальных меншасцей. У пасяджэнні ўдзельнічалі прадстаўнікі беларускага, украінскага і яўрэйскага грамадска-культурных таварыстваў. Ад імя БГКТ выступіў старшыня ГП д-р Аляксандр Баршчэўскі.

10 снежня 1985 года адбылося пасяджэнне секцыі культуры ГП БГКТ. Члены секцыі ў першую чаргу абмеркавалі праект правіл конкурсу „Беларуская песня-86“ і агляду аматарскіх тэатральных калектываў. Вырашана правесці раённыя элімінацыі конкурсу „Беларуская песня-86“ да 23 лютага 1986 г. Фінальны агляд адбудзецца ў Беластоку ў сакавіку 1986 г. і закончыцца ўрачыстым канцэртам лаўрэатаў гэтага конкурсу.

У далейшым удзельнікі пасяджэння пазнаёміліся з праектам праграмы святкавання юбілею 30-годдзя БГКТ і „Нівы“. Прысутныя адобрылі праект.

Члены секцыі культуры ГП сустрэліся таксама з суарганізатарамі конкурсаў. У сустрэчы ўдзельнічалі прадстаўнікі Ваяводскага дома культуры, ваяводскага аддзялення „Сполэм“, РСВ „Прэса-Кніжка-Рух“, ваяводскага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы і ваяводскага праўлення добраахвотнай пажарнай аховы. У час сустрэчы былі абмеркаваны ўсе пытанні, звязаныя з падрыхтоўкай і правядзеннем конкурсу „Беларуская песня-86“ і агляду аматарскіх тэатральных калектываў.

16 снежня 1985 года адбылася сустрэча старшыні Ваяводскай рады нарадовай у Беластоку праф. Мар'яна Шаматовіча са старшынёю Галоўнага праўлення БГКТ д-р Аляксандрам Баршчэўскім. У час сустрэчы была ўзнята патрэба навелізацыі пастановы Прэзідыума ВРН ад 29 снежня 1966 года ў справе напрамкаў дзейнасці зацікаўленых органаў дзяржаўнай адміністрацыі ў галіне дапамогі насельніцтву нацыянальных меншасцей. **В. Луба**

ГРАМАДАЎСКІ ДЗЕНЬ

(Працяг са стар. 1)

чырвонаармейцаў, партызан. Яны і на сваёй бацькаўшчыне ўзяліся за зброю, каб змагацца за ўладу рабочых і сялян. Пачаў разгортвацца партызанскі рух, які ў 1922 г. правёў каля 900 баявых аперацый, у 1923 г. — 503 аперацыі ў розных мясцовасцях. На Беласточчыне, у раёне Белавежскай пушчы, дзейнічала партызанскае злучэнне на чале з Германам Шыманюком, яно выдавала сваю газету „Беларускі партызан“. Аднак з бегам часу рэвалюцыйны ўздым народных масападаў, мацнелі органы дзяржаўнай улады, стабілізаваліся міжнародныя абставіны. Створаная ў 1923 годзе ў выніку пастановаў II з'езда Камуністычнай рабочай партыі Польшчы яе секцыя Камуністычная партыя Заходняй Беларусі прыйшла да вываду, што ў новых умовах партызанскі рух не мае шанцаў на перамогу і таму неабходныя мірныя легальныя і нелегальныя формы змагання. Па даручэнню партыі выдатны грамадскі дзеяч і педагог Браніслаў Тарашкевіч з сябрамі апрацаваў праграму масавай легальнай рэвалюцыйна-дэмакратычнай арганізацыі, якая займела назву ад беларускага пасольскага клуба Беларуская сялянска-рабочая грамада. Абвешчаныя ў маі 1926 г. праграма і статут Грамады адразу прыцягнулі ўвагу да яе перш за ўсё беларускага незаможнага сялянства, рабочых, народнай інтэлігенцыі.

Грамада змагалася за самавызначэнне Заходняй Беларусі і аб'яднанне ўсіх беларускіх зямель у рэспубліцы сялян і рабочых, г. зн. у БССР; канфіскацыю памешчыцкіх і царкоўных зямель і падзел іх паміж малазямельнымі сялянамі і парабкамі; 8-гадзінны рабочы дзень і ўдзел рабочых у кантролі за вытворчасцю; нацыянальную роўнасць і навучанне на роднай мове; свабоду сумлення, аддзяленне царквы ад дзяржавы і іншыя

Дац. др Генрык Цімэк адказвае на пытанні ўдзельнікаў сходу.

дэмакратычныя свабоды. Грамада засноўвала сваю моц на саюзе рабочага класа і працоўнага сялянства ды братэрскай еднасці з польскімі, украінскімі, нямецкімі, яўрэйскімі і іншымі працоўнымі.

Гэтая праграма адразу з'яднала Грамадзе дзесяткі тысяч прыхільнікаў і ў пачатку 1927 года яна вырасла ў магутную 120-тысячную арганізацыю. У той час на Беласточчыне яна дзейнічала ў пяці паветах і ў яе 362 гуртках было больш 11 тысяч членаў. Самымі актыўнымі асяродкамі былі Гайнаўка, Бельск, Орля, Кляшчэлі, Міхалова, Гарадок, Крынкі і горад Беласток. У Грамаду ўступалі не толькі беларусы, але таксама палякі, рускія, яўрэі, яе гурткі цесна супрацоўнічалі з Незалежнай сялянскай партыяй (НПХ). Ідэйным кіраўніком і натхніцелем Грамады была Камуністычная партыя Заходняй Беларусі.

Грамада разгортвала шырокую культурна-асветную працу, грамадаўцы чыталі і распаўсюджвалі беларускія кнігі і газеты, арганізоўвалі хоры, ставілі беларускія п'есы, склікалі многалюдныя сустрэчы і мітынгі з беларускімі пасламі ў Сейм. Па ўсёй Заходняй Беларусі асаблівым аўтарытэтам карыстаўся старшыня Цэнтральнага камітэта Грамады, пасол Сейма Б. Тарашкевіч, а на Беласточчыне — Павел Валошын, член ЦК Грамады і пасол Сейма родам з вёскі Гаркавічы каля Крынак.

Урад Пілсудскага слушна бачыў у Грамадзе ворага буржуазнага ладу ў Польшчы і прыступіў да яе разгрому. Нягледзячы на шматлікія пратэсты ў краіне і за мяжой, паліцыя грамiла з'езды і сходы Грамады, сотнямі арыштоўвала яе дзеячоў, разбівала клубы і святліцы, разганяла моладзь з вечарын і пастановак, знішчажала беларускія кнігі, часопісы, газеты, нават забараняла спяваць беларускія песні. Турмы Беластока, Гродна, Ломжы былі перапоўнены зняволенымі грамадаўцамі. Былі арыштаваны таксама паслы Грамады.

21 сакавіка 1927 года БСР Грамада была афіцыйна забаронена і неўзабаве пачаліся судовыя працэсы над сотнямі яе дзеячоў. Пасыпаліся шматгадовыя прысуды.

Аднак ніякія праследаванні не здолелі знішчожыць ідэй, якія пашырыла ў працоўным беларускім людзе Грамада. Грамадаўцы ўступалі ў нелегальную Камуністычную партыю Заходняй Беларусі, у гурткі Таварыства беларускай школы, засноўвалі калектывы мастацкай самадзейнасці, гуртаваліся ў іншых прагрэсіўных арганізацыях. А калі ў снежні 1927 года была заснавана легальная рэвалюцыйна-дэмакратычная арганізацыя „Змаганне“, былыя грамадаўцы масава ўступалі ў яе гурткі і актыўна дзейнічалі аж да ліквідацыі гэтай арганізацыі санацыйнымі ўладамі ў 1930 годзе.

Пасля даклада сваімі ўспамінамі з працэсу над грамадаўцамі ў Акруговым судзе ў Вільні ў 1928 годзе падзяліўся яго падсудны, шматгадовы вязень са-

(Працяг са стар. 1)

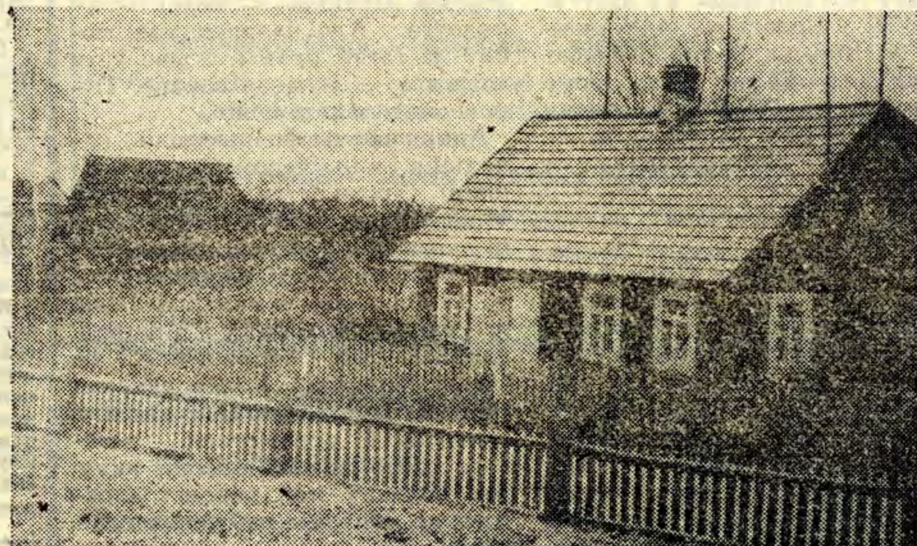
СЛАЎНАЯ ВЁСКА МАСТАЎЛЯНЫ

1841 года, у 10 гадзін зранку, загарэлася рамантаваная царква. Ратунку аніякага не было. На ўзгорку за Мастаўлянамі ад смалістых бярвенняў асталася адна куча попелу. Майстры-немцы бясследна прапалі, а памешчык пачаў дабівацца ў царкоўных улад, каб зусім ліквідаваць царкоўны прыход у Мастаўлянах, а прыхажан каб прыпісаць або Ялоўскай або Цецяроўскай цэрквам. Гэтага не ўдалося яму дабіцца. Губернскае праўленне рашыла адбудаваць спаленую царкву. „Загадана было — піша аўтар „Заўвагі...“, — з 680 душ мастаўлянскіх прыхажан сабраць на пабудову царквы 2.227 рублёў 62 капейкі.

*

Каб выканаць гэты загад, давялося ў дапамогу старшыні дваранства выклікаць паліцыю, якая нагайкамі і арыштамі спаганяла назначаную складчыну.

План новай царквы саставіў інжынер-каталік, а рэалізаваць яго за суму 999 рублёў згадзіўся яўрэй Янкель Майшовіч Данцык, які перш-наперш намагаўся як найбольш зарабіць на гэтай пабудове. У верасні 1845 года царква мела ўжо быць гатова, але высвяціць яе не змаглі, бо пабудова пачала распаўзацца ў швах.

Гэты дом, адзін з прыгажэйшых у Мастаўлянах, прыналежыць сям'і Зарэцкіх.

Надта ж доўга было б мне апісваць усе клопаты, звязаныя з узвядзеннем храма Божага ў сяле Мастаўляны. Абмяжуюся тым, што ў 1861 годзе за перабудову ад фундаментаў Мастаўлянскай царквы ўзяўся мясцовы майстар-цясляр **Андрэй Лотыш**. Новую царкву згадзіўся ён пабудаваць за 700 рублёў. Працу выканаў на працягу аднаго года, ды так салідна, што Мастаўлянская царква прастаяла ўжо 123 гады, а гэтая падлога на драўляных цвіках выводзіцца яшчэ з таго часу. Поўнае абсталяванне гэтай царквы каштавала прыхажанам 1.347 рублёў 44 капейкі.

У дзень святога Яна Багаслова, значыць, 8 мая па старому або 21 мая па новаму стылях,

нацыйных турмаў і канцлагера ў Бярозе Картузскай Уладзімір Харкевіч з вёскі Міхнаўка, што каля Нараўкі.

У дыскусіі над дакладам, які, як паведаміў сакратар М. Казак, будзе выдадзены спецыяльнай кнігай, выказвалася меркаванне пра неабходнасць стварэння ў Беластоцкім музеі рэвалюцыйнага руху асобнага сталага аддзела, прысвечанага Грамадзе.

У той жа дзень у Музеі рэвалюцыйнага руху на вул. Варшаўскай 37 была адкрыта выстаўка, прысвечаная 60-годдзю БСР Грамады. На ёй прадстаўлены дакументы павятовых камітэтаў і гурткоў Грамады, членскія білеты і здымкі яе дзеячоў, газеты і іншыя выданні ЦК БСР Грамады, публікацыі пра яе дзейнасць. Шматлікіх наведвальнікаў выстаўкі, сярод якіх быў прэзідэнт горада Беластока Тадэуш Начас, знаёміў з экспанатамі выстаўкі, падаючы адначасова вельмі цікавыя звесткі, яе арганізатар і адначасова кіраўнік музея Аляксандр Антанюк.

„Грамадаўскі“ дзень у Беластоку адзначылі газеты і радыё.

Мікола Гайдук
Фота аўтара

Пры стэндах выстаўкі ў Музеі рэвалюцыйнага руху.

Былы грамадавец Уладзімір Харкевіч расказвае наведвальнікам выстаўкі аб дзейнасці Грамады ў Нараўскай гміне.

АЎТАР „ЗАГОНАЎ“ У АЎГУСТОВЕ

Сакрат Яновіч завітаў 7 снежня 1985 года ў вёску Аўгустова каля Бельска. У суботні вечар у мясцовы клуб на сустрэчу з ім прыйшлі сяляне і моладзь з вёскі.

Аўтар прачытаў некалькі сваіх апавяданняў, дзе трапна паказвае розныя аспекты жыцця. Яновіч умее падглядзець паводзіны людзей, заўважыць іх слабасці. Часта ў жаргоннай форме выяўляе заганы людзей, якія глядзяць на свет і жыццё спрошчанымі крытэрыямі. Аўтар расказаў пра літаратурную творчасць. Звярнуў увагу на вартасці ўсяго роднага, блізкага чалавеку, чым трэба ганарыцца. Патрэбная свая годнасць, каб іншыя шанавалі нас. Па просьбе прысутных Сакрат Яновіч падзяліўся ўражаннямі аб паездках за мяжу. Звярнуў увагу, што ў Англіі пабачыў прэстыж працы. Добрасумленная праца там у пашане, на жаль, у нашай краіне з гэтым бывае па-рознаму. Прытым заўважыў, што ў высокаразвітых індустрыяльных краінах пануе ашчаднасць у гаспадарцы і штодзённым жыцці людзей. Адначасова падкрэсліў і тое, што наша зямля многа пацярпела ў гісторыі. Ваенныя завірухі і пажары спустошалі наша дабро, і таму даводзіцца нам больш працаваць. Але кожны народ мае свае здабыткі, якія трэба цаніць.

Пісьменнік знайшоў агульную мову з сялянамі адносна сельскай гаспадаркі і вясковага штодзённага жыцця. Стварыў беспасрэдную атмасферу размовы. Даў некалькі экземпляраў апошняга нумара „Нівы“.

Сустрэча ў Аўгустове была цікавай. Аднак паказала, што дзейнасць Беларускага таварыства ў вясковым асяроддзі патрабуе намаганняў. Людзі адвыклі ад грамадскіх форм культурнага жыцця. У вёсцы ёсць філіял гміннай бібліятэкі. Здзіўляе факт, што сустрэчай з вядомым нашым пісьменнікам не цікавіліся людзі, якія павінны прапагандаваць літаратурную творчасць. Прысутныя ўвачавідкі

(Працяг на стар. 11)

1862 года адбылося ў Мастаўлянах урачыстае асвяшчэнне гэтай царквы. Удзельнічала 12 святароў, 3 дыяканы, епіскап Ігнацій і члены царскага роду. З суседняй Цецяроўкі, што цяпер за рэчкай, у БССР, людзі ішлі з крэсным ходам.

Вестка аб гэтых урачыстасцях дакацілася аж у сталічны Санкт-Пецярбург, адкуль адзін з багатых братчыкаў даслаў у Мастаўлянскую царкву каштоўныя рэчы і святарскую вопратку, абразы і кнігі.

*

Апошні раз наведаў я Мастаўляны ў нядзелю, 17 лістапада 1985 года. Пахадзіў па вёсцы, паўзіраўся на хаты, на панадворкі. Асталося ўражанне даволі сумнае. Вёска Мастаўляны яўна хіліцца да заняпаду. Больш тут пенсіянераў, як дзейсных гаспадароў. Солтыс Сяргей Ляўкоўскі (яму зараз 54 гады) кажа, што хопіць пальцаў на руках, каб пералічыць усіх тых, хто ў Мастаўлянах дабывае хлеб з зямлі. І ён лічыць: Мікалай Сэвер, Анатоль Янушкевіч, Мікалай Баўцюк, Анатоль Рэмжа, Ян Зарэцкі, Сцяпан Зарэцкі, Хведар Гарадзецкі і я, — солтыс адгінае восьмы палец.

— Маладыя не бачаць для сябе тут месца, — уключаецца яго жонка. — Нашы дзеці таксама пасяліліся ў Беластоку.

— А мой брат, што ў Гданьску, — гаворыць солтыс, — калі прыязджае сюды ў водпуск, дык кажа, што і за сто тысяч злотых у месяц не хацеў бы тут аставацца.

*

Адна з прыгажэйшых хат у Мастаўлянах прыкоўвае маю ўвагу. Цэлюся ў яе фотаапаратам. Нейкі селянін стаіць на панадворку і грозна крычыць на ломанай польскай мове, што тут прыгранічная паласа і фатаграфаваць забаронена. Адказваю яму па-беларуску. Найперш бачу здзіўленне, што нейкі гарадскі пан карыстаецца іх роднай мовай, а пасля здагадка:

— А. то вы, мусіць, з „Нівы“? — і твар раз'ясняецца сяброўскай усмешкай. Гэта Сцяпан Зарэцкі, адзін з тых мастаўлянцаў, якія яшчэ трымаюцца зямлі. Сведчыць аб гэтым і новенькі трактар, які красуецца пасярэдзіне панадворка.

— Я сабе купіў „рускі“ трактар, а наш солтыс, значыць, Сяргей Лазоўскі — „польскі“, — кажа гаспадар і зараз жа, уздыхнуўшы, дабаўляе: — Але што тут трактар дапаможа, калі няма ўмоў, каб гаспадарыць! З кожнага боку нас крыўдзяць. Мяне, для прыкладу, пакрыўдзілі ў час камасацыі. Інжынер адабраў агарод, а даў пясок V-VI класаў...

Трудна мне разабрацца ў яго крыўдзе і не дзеля гэтага я завітаў у Мастаўляны. Заглядаю яшчэ ў царкву. Ішла якраз абедня. Людзей, аднак, мала, вельмі мала. І дзесятка не было. Адны старэнькія кабеткі. „Не разжывецца тут святар!“ — падумаў я і маю здагадку са смуткам пацвердзіў ён сам. Айцец Анатолій Меляшкевіч (яму зараз 62 гады) служыць у Мастаўлянах ад 1942 года. Ён з тутэйшых мясцовых сялян.

— У мяне зараз каля 600 прыхаджан, — кажа ён. — Але больш тут цяпер пахаванняў, чым шлюбаў і хрэсьбінаў.

*

Не ўсё паспеў я расказаць аб Мастаўлянах. Шмат бяды і слёз пакінулі тут гітлераўскія акупанты. Неспакойна было таксама і ў першыя гады пасля вызвалення... Але аб гэтым, магчыма, пры іншай нагодзе, а цяпер развітваюся я з мастаўлянцамі словамі Кастуся Каліноўскага: „Бывай здаровы, мужыцкі народзе, жыві ў шчасці, жыві ў свабодзе!“ Свабоды, поўнай і неабмежаванай, мастаўляне напэўна ўжо дачакаліся. Толькі невядома, як справа з гэтым шчасцем...

Віктар Рудчык
Фота аўтара

Сустрэча ў варшаўскім клубе

Першая аўтарская сустрэча Надзеі Артымовіч адбылася 8 снежня 1976 г. у варшаўскім клубе БГКТ. Ужо тады было заўважана непаўторнае паэтычнае майстэрства паэтэсы.

Ад таго часу мінула 9 гадоў. Многае змянілася і ў жыцці паэтэсы, і ў беларускім асяроддзі ў сталіцы, дзе паэтэса тады жыла. Надзея Артымовіч прынята ў Саюз польскіх пісьменнікаў, мае значныя творчыя дасягненні. Гэтыя гады не песцілі яе спрыяючымі промнямі, не скупілі перажыванняў. Вярнуўшуюся з „неспакойных дарог“ у „сваё гняздо“, „краявід прывітаў градам поту“. Аднак „у блізкіх крыніцах пульсуе чыстая вада“. Вершы Артымовіч з'яўляюцца люстрам яе перажыванняў. У іх бачым складанасць чалавечага лёсу, меру вартасці жыцця. Аўтарка паэтычнымі сродкамі паказвае сваю ўражлівую душу на фоне акружаючага свету. Той, хто ўважна цікавіцца паэзіяй Артымовіч і каму не чужая літаратурная творчасць наогул, не мае ніякіх сумненняў адносна якасці яе вершаў.

Варшаўскае асяроддзе беларусаў, якое гуртуецца ў клубе БГКТ на Сенатарскай, мела магчымасць паслухаць паэзію Надзеі Артымовіч і падзяліцца ўражаннямі аб ёй. Тут 5 снежня 1985 года прайшла яе аўтарская сустрэча. Сярод прысутных два пакаленні беларусаў, што жывуць у Варшаве: і тыя, якія памятаюць паэтэсу з першых гадоў яе творчасці, і студэнцкая моладзь, якая сама шукае літаратурных узораў. З уводным словам выступіў і вёў сустрэчу вядомы паэт Віктар Швед. Ён звярнуў увагу на асаблівасці паэзіі Артымовіч, што ўзбагачаюць літаратурную мову „белавежцаў“. Прадставіў постаць аўтаркі, якая пачала пісаць у Варшаве, калі была студэнткай беларускай філалогіі.

Вершы чытала сама аўтарка на змену з Янкам Морданем у форме паэтычнага дыялагу. Творы былі напісаны ў апошнія гады. Вызначаюцца далейшым ростам майстэрства слова і глыбінёй філасофскага роздуму.

Затым разгарнулася цікавая дыскусія. Сведчыла яна аб добрым успрыманні паэзіі маладымі людзьмі, абазнанымі з беларускай, а таксама польскай літаратурай. Трапна заўважалі адметнасць паэтычнага зместу вершаў Артымовіч. Звярнулі ўвагу на беларускую душу творчасці аўтаркі. Сустрэча і абмен поглядамі паказалі, што параўнанні з сучаснай польскай паэзіяй (Ваячэка, Стахуры ці Пасвятоўскай) гэта толькі спрошчванне ці суб'ектыўнасць крытыкаў. Сучасная форма і стыль выплываюць з уласных крыніц. Няма тут бескрытычнай пагоні паэтэсы за модай бунту, крыклівасці ці асуджэння навакольнага свету. Характэрнае ў яе творчасці інтэлектуальнае асэнсаванне свайго месца ў свеце, роздумы над аспектамі псіхафізічнага існавання чалавека. Прытым паэтэса пазбягае непатрэбных слоў і ўстарэлых фраз.

Е. Хрысцінін

У многіх вёсках, між іншым, і ў вёсцы Вітава, старэйшая каравайніца пасля ўступнага вымяшання цеста, дзяліла яго на столькі частак, колькі было каравайніц. Кожная з іх абрабляла сваю порцыю і перадавала яе суседцы. Такім чынам кожная порцыя тры разы абходзіла вакол стала праз дванаццаць пар рук. У канцы працэса старэйшая каравайніца збірала ўсе порцыі цеста, спалучала ў адну цэласць, укладала яго ў дзяжу, выгладжвала і рабіла зверху знак крыжа.

Пасля гэтага ўсе жанчыны бралі ў рукі дзяжу і супольна ставілі яе на цёплую печ.

Скончыўшы гэты этап падрыхтоўкі каравая, каравайніцы сядалі за стол, частаваліся, сімвалічна выпівалі, вялі размову на тэму формы каравая. Пры гэтым многа спявалі. Амаль усе песні тэматычна былі звязаны з караваем. Вось некалькі тэкстаў з раёна Нараўкі:

Маці цэлу ночку хадзіла,
Каравайніцы будзіла:
— Каравайніцы, мае
прыяцелькі,
Прыдзеце да маго дзіцяці,
Каравай гібаці.

* * *

Ходзіт (імя) коло стола
І каравайнічок просіт:
— Каравайнічкі мае мілые,
Рабеце, не марудзьце!
У мане роду німало,
Каб усім каравайчыка стало.

Варта падкрэсліць, што ў каравайных песнях выступае вельмі разбудаваны культ каравая. У многіх тэкстах людзі, у тым ліку таксама і маладая пара, зыходзяць зусім на далейшы план, уступаючы месца галоўнаму „герою“, якім з'яўляецца каравай. У народных уяўленнях каравай асацыяваўся галоўным чынам з сонцам, гэта значыць з крыніцай жыцця на Зямлі. Адгэтуль быў толькі крок да постаці Бога, якога народная фантазія ўключала ў непасрэдны працэс падрыхтоўкі каравая. У гэтым аспекце вельмі характэрная песня з Зубава:

Над садком сонціе вісіт,
Сам Бог коровай міесіт,
Анёлы воду носят,
Прэчыстой Девы просят...

Характэрна, што на гэтым этапе падрыхтоўкі каравая ўдзельніцы абрада ўжывалі толькі малыя колькасці алкаголю або пазбягалі яго ўвогуле.

Калі аказалася, што цеста адпаведна вырасла, каравайніцы здымалі дзяжу з печы і вывярочвалі яе над сталом уверх дном. Цяпер наступаў найбольш адказны момант адпаведнага ўфармавання каравая. Найчасцей, як мы ўжо гаварылі, каравай фармаваўся пад сонца, апаясанае пляцёнкай, якая сімвалізавала дзявочую касу або пярэвясла з каласоў.

Я. Карскі сцвярджае, што ў некаторых раёнах Беларусі каравай выступаў у цынічных формах, якія былі грубым намёкам на інтымныя часткі жаночага і мужчынскага цела. З амаль ста вёсак, агорнутых нашымі даследаваннямі, толькі адзін жыхар Махнатага пацвердзіў апінію Карскага. З гэтага вынікае, што такія формы каравая на Беласточчыне не паяўляліся або выступалі так даўно, што памяць аб іх не дайшла нават да пакалення найстарэйшых жыхароў Беласточчыны. Зразумела, што цынічныя формы каравая былі намёкам на тое, што чакае маладую пару ў шлюбную ноч. Такая трактоўка некаторых вясельных рэквізітаў як бы і натуральная. Аднак, з другога боку, сварыцца яна з адвечнай трактоўкай хлеба-пірага як чагосьці святога.

А. Баршчэўскі

2

Абутак — абувацца — лічыш, што табе лепш па-за домам, як дома; цесны — прыгнёт і праследаванне; новы — прыхільнае прадказанне; латаць яго — благі маёмасны стан; купляць — цябе чакае падарожжа; чысціць — добрыя заробкі; згубіць падэшву — прыкрая сітуацыя.

Абцугі — прычынішся да шлюбу; мець іх — здрада.

Абымаць — бацькоў — здрада; сяброў — ашуканства; незнаёмых — ад'езд; жанчыну — шчаслівы лёс; моцна ахопліваць рукамі — шчасце ў каханні.

Аб'ява — дарэмныя старанні.

Аб'язджаць коней — вялікія даходы.

Абяцаць — расчараванне; табе абяцаюць — не стрымаеш дадзенага слова.

Абіўшчык мэблі — будзе візіт, якога не спадзяешся.

Авечкі — здароўе і шчасце; абстрыжаныя — даход; пасвіць — багацце; скачуць — мілая кампанія; белыя — верныя сябры.

Авёс — старанні ўзнагароджаны; есці — здароўе.

Агаляць — непрыемна закрануць чые-небудзь пачуцці.

Агарод — працаваць у ім — фальшывыя дарадчыкі; з кветкамі — будуць дзеці; занядбаны — даход; за плотам — адкінутая просьба.

Агароднікам быць — клопаты і засмучанасць.

Агародніну есці — з вялікімі цяжкасцямі пераможаш перашкоды; гатаваць — непрыемнасці ў сям'і; садзіць — здзяйсненне зычанняў.

Агіду адчуваць — жыць у цяжкіх варунках.

Агляд лекара — сумны выпадак.

Агонія — быць у ёй — перад табой працяглы час удачаў і поспехаў.

ТРАГЕДЫЯ

На Курашаўскай калёніі на поўнач ад вёсачкі Волька жыве ўдава. Застаўшыся з малымі дзецьмі, Зіна не паклала рук. Хоць цяжка было, але абрабляла яна сваю шасцігектаровую гаспадарку, даглядала дом і поле. Працавала для дзяцей, з думкай, што, калі яны падрастуць, то жыццё палепшыцца. Пасылала іх у школу ў Навакорнін, адлеглую на 3 км. Закончыўшы пачатковую школу, дзеці пайшлі вучыцца далей. Старэйшая, Валя, закончыла вышэйшую школу і цяпер працуе ў Беластоку ў бальніцы. Тамара таксама вучыцца ў Беластоку ў адзяжовым тэхнікуме.

19-гадовы Юрка вучыўся ў Гайнаўцы ў прамысловай школе. Кожны дзень прыязджаў дадому, памагаў у гаспадарцы, араў, касіў. Свайго трактара Зіна не мела, дык Юрка пазычаў у сваякоў. Быў хлопцам энергічным, разбіраўся ў машынах, у электрычнасці і гаспадарцы. Нават з дзяржаўнага фонду ўзяў 2 гектары. Маці цешылася, што гаспадарка мацнее і жыццё паляпшаецца.

І раптам усё абарвалася. Прамыслоўка ў Гайнаўцы высылала вучняў у Бельск, на нейкія тэарэтычныя ўрокі. Паехаў і Юрка. Да ад'езду дадому трэба было чакаць гадзіну, і Юрка рашыў пахадзіць па горадзе. А была гэта 21 гадзіна вечара. Пераходзіў хлопец вуліцу і папаў пад грузавік. Хуткая дапамога адвезла яго ў Беласток, але ўжо ніхто не змог выратаваць хлопца. Раніцай Юрка памёр.

Гэтая трагедыя разнеслася па ўсёй ваколіцы. На пахаванне прыехаў дырэктар школы, з'ехалася моладзь, якая на плячах несла труну аж на могільнік.

Мікалай Тэляшэўскі

Куток практычных ведаў

БРУДНЫЯ СЦЕНЫ

Забруджаныя сцены можна пачысціць так. Закіпяціце літр вады, дадаўшы ў яе 40 гр. меднага купаросу (siarczan miedzi) і 10 гр. квасцоў (ałun), усыпце 750 гр. мукі і вымешайце ўсё драўлянай лыжкай. Выламжыце масу на дошку і дадайце яшчэ 750 гр. мукі. Калі вымесіце, атрымаецца густая паста. Раздзяляйце яе на шарыкі і пратрыце імі сцены, а пасля абмахніце сухой анучай.

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Юрка Баравік, вучань першага класа ў гайнаўскай школе № 2, усім вельмі цікавіцца. Асабліва яго захапляе ўсялякая тэхніка. А свет для яго — невычэрпная крыніца цікаўнасцей. Фота. Я Чэрнякевіч

В. Мядзведзеў

ХЛАПЧУКОЎСКАЯ СІЛА

У ноч пад Новы год сыпаў снег. Да раніцы ён заваліў увесь двор белым пакрывалам. Па снезе бегалі хлопчыкі і дзяўчаткі. Брат з сястрою, Міша і Маша, таксама выбеглі ў двор і пачалі ляпіць снежную бабу.

Міша з Машай — брат і сястра не звычайныя, а блізняты. Калі іх паставіць побач — яны як адбітак у люстры. Аж дзіўна, як яны падобныя.

Яшчэ ўчора яны падрыхтавалі для снежнай бабы дзіравую каструлю і морквіну. Усё гэта паклалі на лавачку, а самі пачалі катаць тоўсты снегавы камяк для тулава. Іншыя дзеці ім пачалі адразу дапамагаць. І Коля памагаў, і Толік, і Зіна, і Кася. Толькі адзін Сярожка перашкаджаў.

Міша і Маша не любілі Сярожку. Асабліва не любіла Маша, таму што Сярожка, калі Міша куды-небудзь адыходзіў, абавязкова стараўся падставіць Машы падножку.

Вось і сёння, калі ўжо амаль зрабілі вялікі снегавы ком, Сярожка падставіў нагу Машы, і тая ўпала на тулава снежнай бабы. Тулава рассыпалася. Трэба было пачынаць усё ад пачатку.

Міша тут жа паклікаў сястру набок.

— Папярэдзь яго, — сказаў ён, — што калі ён яшчэ раз так зробіць, дык ад цябе дастане!

— А як можа ён ад мяне дастаць? — ціха спытала ў свайго брата Маша.

Міша пачаў нешта шаптаць сястры на вуха.

А прыдумаў Міша вось што, каб раз і на заўсёды адвучыць Сярожку ад задзірыстасці. Ён запрапанаваў Машы пайсці дадому і пераапрануцца ў яго адзежу, а Міша надзене на сябе ўсё Машына. Так яны і зрабілі. І калі выйшлі з хаты, дык Міша быў ужо як Маша, Маша была ўжо нібы Міша. Але ніхто гэтага не заўважыў.

— Сярожа, калі ты яшчэ раз падставіш мне нагу, дык дастанеш ад мяне! — сказаў голасна Міша, нібы Маша.

Пасля гэтага Маша і Міша пачалі зноў ляпіць бабу. А Сярожка бегаў вакол іх і крычаў, як індзеец:

— Ой, ці бачылі, яна мяне страшыць! Дзяўчо!

З гэтымі словамі Сярожка з усяе сілы разбегся, скочыў рыбкай і плюхнуўся жыватом на снежны камяк. Камяк зноў разваліўся.

— Усё! — сказаў Міша-Маша. — Выходзь на сярэдзіну!

Сярожка спакойна выйшаў на сярэдзіну і падрыхтаваўся да барацьбы. Дзеці адразу акружылі іх. Барацьба пачалася. Сярожка, думаючы, што перад ім стаіць дзяўчынка, пачаў змагацца абы-як, напаўсілы. Міша ж адразу абхапіў Сярожку за талію, прыўзняў і кінуў на снег.

Усе вакол закрычалі, захлопалі і заскакалі. Гэты Сярожка ўсім надакучыў, не толькі Машы. І таму дзеці цешыліся, што яна яго так спрытна перамагла.

— Не лічыцца! — перакрыкнуў усіх Сярожка. — Я змагаўся напаўсілы.

Зноў пачалася барацьба. Міша-Маша зноў моцна ўхапіўся ў Сярожкаву талію і кінуў яго на снег.

Усе яшчэ галасней закрычалі і заскакалі. Сярожка, седзячы яшчэ на снезе з вытарашчанымі вачыма, сказаў:

— Што ж ты раней не казала, што ты такая моцная?

— Таму, — адказаў Міша-Маша, — што Дзед Мароз на Новы год разам з падарункамі мне хлапчукоўскую сілу падарыў!

Пасля гэтага Сярожка супакоіўся. Снежная баба ўсе першыя дні новага года спакойна прастаяла на двары. Машу пачалі называць не інакш, як хлапчукоўскай сілай, а дзяўчаткі, калі ў іх гульні пачынаў улазіць Сярожка, клікалі яе на дапамогу.

Працяг у наступным нумары.

ЧАМУ ЖАБКІ ПЛАВАЦЬ НЕ ЎМЕЮЦЬ?

Казка

Убачылі неяк жабкі, што дзеці ў купальных касцюмах купаюцца. Тэрмінова склікалі сход і вынеслі рашэнне:

1. Быць на пляжы жабам гальшом забараняецца.

2. Купацца жабам дазволена толькі ў купальных касцюмах.

Рашыць то рашылі, а дзе ўзяць тыя купальнікі? У іхняй завадзі ні крамы, ні швачкі.

Думалі яны, думалі, як з такога становішча выйсці, і прынялі яшчэ адно рашэнне:

3. Самім абновы пашыць!

Лёгка сказаць: самім! А з чаго? А чым? Пачалі жабак суседзі выручаць. Прынеслі хто што меў.

Павучок прынёс нітак маток. Вадамерка зялёная — сувой палатна бялёнага.

Конікі з нізінкі — швейную машынку.

І Рак рашыў падзяліцца, прынёс нажніцы.

Сталі жабкі старацца. Каторая мерку здыме, каторая палатно кроіць, шые... Адным словам, хоць і марудна, а ідзе справа.

Але тут памагатыя пачалі ўмешвацца:

— Хіба ж так здымаюць мерку? — папракнула Вадамерка.

— Мілая, кроіш не так! — сказаў засмучона Рак.

— А ці гэтак машынкай строчаць? — Конік ажно рагоча...

Невядома, чым бы ўсё гэта скончылася, калі б не апусціўся паблізу бусел. Ён адразу ж разабраўся, у чым справа, прагнаў памагатых, а жабкам сказаў:

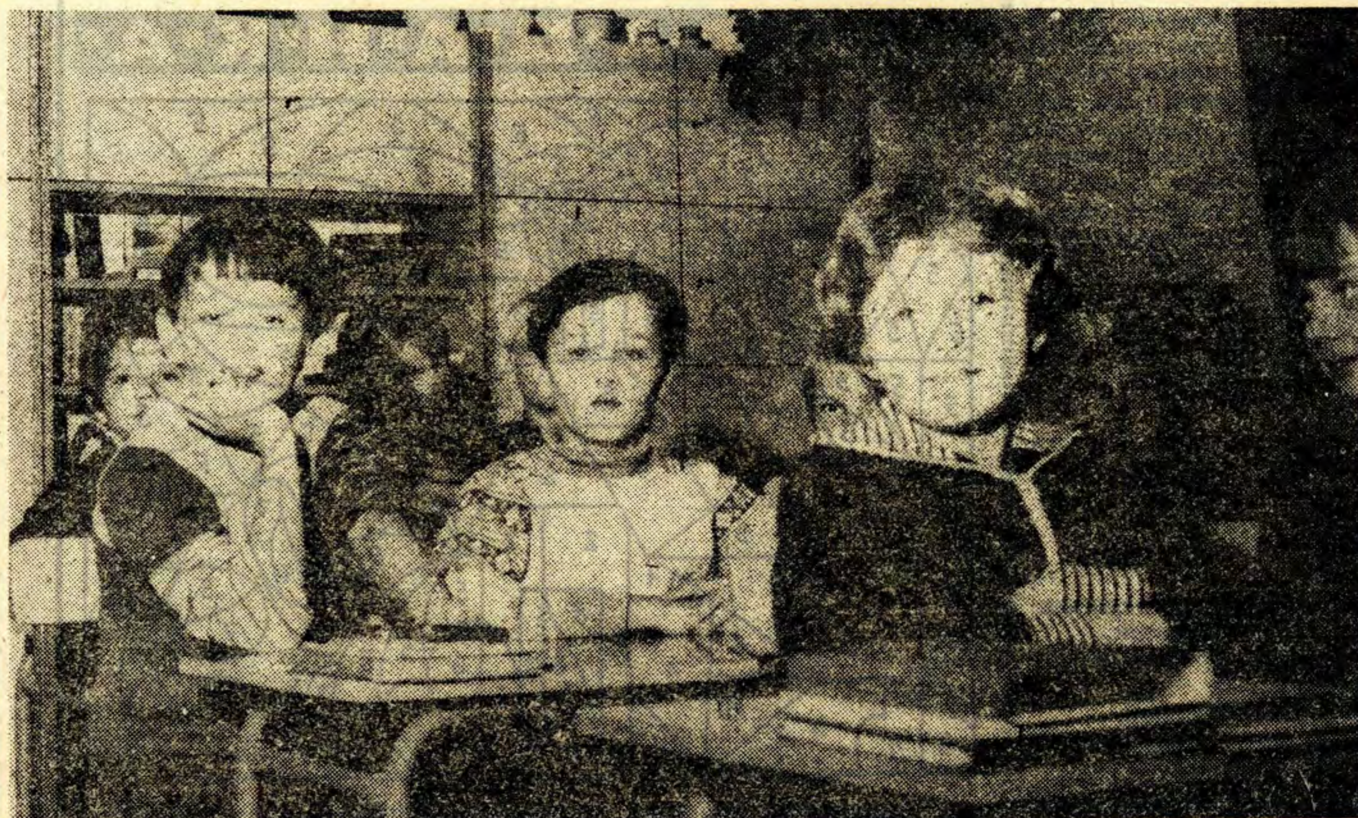
— Калі самі не ўмееце ні кроіць, ні шыць — няма чаго іншых смяшыць!

Жабкі спалохаліся, далі нырца і да вечара не вылазілі на бераг. Толькі апраўдваліся, то адна, то другая, высоўваючы галаву з вады:

— Ква-ква-ліфікацыя малая!..

Так яны апраўдваюцца і па сённяшні дзень. І без купальнікаў як купаліся, так і купаюцца.

Яраслаў Пархута

Урок беларускай мовы ў чацвертым класе школы № 3 у Бельску. Фота Я. Чэрнякевіч.

Рыгор Барадулін

ЧЫТАНАЧКА

Першы дождждык,
Мокры дах.
Мы чытаем па складах:
— Да-ра-гі бук-вар,
Бы-вай!
Ты ад-крыў нам
Дзіў-ны край.

Бліснуў гром з-за хмар
Залатой падкоўкай.
Пазнаёміў нас буквар
З вернаю сяброўкай.

Хто любіў яе, таму
Не будзе сумна аднаму.

Не Натачка —
Наталачка —
Завуць яе — чытаначка.

Хмурынка, як праталачка.
Убрала восень гай.
Сцяжынку нам, чытаначка,
Да ведаў пракладай!

ЗЯРНЯТКІ

ПАДРУЧНІК РОДНАЙ МОВЫ ДЛЯ ТРЭЦЯГА КЛАСА

Аўтары Лідзія Гайдук — Мікалай Гайдук

ЧЫЯ ХВАРОБА ЛЕПШАЯ?

— Я грыпам пяць дзён хварэў, — выхваляўся Стась.

— Здзівіў! Я тыдзень з ангінай ляжаў і яшчэ тыдзень на вуліцу не выходзіў, — задраў кірпаты нос Казік.

— Што вы ў хваробах разумееце? Я вунь месяц на запаленне лёгкіх хварэў. А вы пра нейкія там пяць дзён! — Адась ажно паморшчыўся.

— Усё ж добра, калі хворы. У школу хадзіць не трэба, урокі можна не вучыць. Тата з мамай ад ложка не адыходзяць: „Стасік, што табе падаць?“, „Сыночак, мо б ты гэтага з'еў?“

— Мне ўвесь тыдзень бабуля кніжкі чытала. А пасля кажа: „Годзе муштраваць. Ангіна твая скончылася“.

— Я дык войкаў, каб ложак перанеслі ў пакой, дзе тэлевізар стаіць. А што вы думалі? Запаленне лёгкіх — гэта вам не жартачкі!

— Мне шакаладкі тры разы на дзень давалі: „Глыні, Стасік, лыжачку мікстуры — палову шакаладкі дамо“.

— Што шакаладкі? Колькі я за месяц атрымаў: пісталет, дзве кніжкі, канструктар, самалёт!

— Што ні кажы, хвораму жыць можна. Хоць і не слухаешся, а ўсё з рук сыходзіць. Усе каля цябе на пальчыках ходзяць, дагадзіць стараюцца. Адно дрэнна: нудна ў ложку ляжаць.

— Я б даўно халоднай вады напіўся, каб зноў ангіну мець. Але ж тады на вуліцу толькі праз акно пазіраць прыйдзецца.

— Мяне і цяпер на адны паўгадзінкі на падворак выпускаюць. І сто разоў наказваюць: „Дыхай, Алесь, носам“.

— А што ты Янка маўчыш? Пра хваробу сваю не хвалішся?

— Няма пра што хваліцца. Не хварэў я. Здаровы ўсю восень. Гуляю, на веласіпедзе катаюся. Кожны вольны дзень з чацвёртага і пятага класаў хлопцамі ва ўсёй ваколіцы езджу. Не прапусціў ніводнага дня ў школе. А нашто хварэць?

Паводле Даіра Слаўковіча

1. Чыё выказванне пра хваробу найболей вам падабалася? Чаму?

2. Прачытайце апавяданне з падзелам на ролі. Папярэдне вызначце, хто якія радкі павінен чытаць.

3. Падзяліце словы на склады. Прачытайце ўголас словы. Звярніце ўвагу, які са складоў вымаўляецца мацней, грамчэй.

Вада, школа, мацней, самалёт, перабягаць, крэсла, чайнік, пад'есці, ластаўка, ураджай, расказваць, вярба, дзяцел, ягады.

Вымаўленне ў слове аднаго са складоў грамчэй называем націскам (акцэнтам): сто-лік, са-доў-нік, ку-ды.

4. Прачытайце сказы парамі. У аднолькава напісаных словах пастаўце націскі. Чым яны розняцца?

1. Пасыпаў беленькі сняжок. Вася кожны дзень пасыпаў дарожку пяском. 2. Мае сёстры — выдатніцы. Школа мае сад і агарод. 3. Вазьмі маю кнігу. Я не маю часу. 4. Кавалі кавалі плугі. 5. Нашу школу адрамантавалі. Я нашу цёплае паліто. 6. Надыходзіць зімовая пара. Ад гарачай вады ідзе пара.

Пішуць школьнікі

ДАРАГАЯ „ЗОРКА“!

Я вельмі цешуся, калі ты прыходзіш у наш клуб, шкада толькі, што так рэдка... Пасылаю табе маё апавяданне, як я адпачывала летам. Пасылаю Табе і маё фота.

МОЙ ЛЕТНІ АДПАЧЫНАК

Сёлета я адпачывала ў піянерскім лагеры. Наш атрад быў дружны. Калі ў нашых сяброў штосьці не ладзілася, мы заўсёды ім памагалі. Хлопчыкі называлі нас па імёнах, напрыклад: у лагеры мяне называлі Юля, а ў нашым класе называлі Агеева. Мы дружна гулялі ўсім атрадам, разам хадзілі ў лес. Калі мы хадзілі ў кіно — хлопчыкі наступалі далікатна — уступалі дзяўчаткам лепшыя месцы. Я вельмі задаволена, што добра адпачывала ўлетку.

Юля Агеева, вучаніца 5 класа, член клуба „Дружба-не-разлівадой“ у Мінску.

ДАРАГАЯ „ЗОРКА“!

Пасылаю Табе свой вершык.
Калі мыецца мой коцік,
Гэта значыць, прыйдуць
Госці.

Бася Якашок, вучаніца 3 „Б“ класа шк. №3 у Бельску

 ПАГЛЫБЛЯЙ СВАЕ ВЕДЫ

КЛЁКА І ЯГО СЯБРЫ

Пачалася гэта гісторыя год назад. Буслы збіраліся ў чароды і адляталі ў цёплыя краі. Аднаго бусла чарада чамусьці не прыняла, і ён панура хадзіў узад-уперад па апусцелым лузе. Крыўдна, страшна застацца ў адзіноце!

За буслом са шкадаваннем назіралі хлопцы-васьмігодкі. Хлопчыкам хацелася дапамагчы птушцы, але як да яе падступіцца? Цырымонія „знаёмства“ была даволі доўгай — бусел не адразу дазволіў хлапчукам наблізіцца да сябе. Але нарэшце паверыў сваім сябрам, даўся ім у рукі.

Бусла ўладкавалі ў хлеўчыку, а калі пачаліся маразы, Шурка перасяліў яго ў хату. Новаму жыхару выдзелілі самы цёплы куток — ля печкі.

Спачатку сумны і маўклівы, бусел з цягам часу ажывіўся, зрабіўся сапраўдным балбатуном — ахвотна „размаўляў“ з Шуркам і яго бацькамі. З-за гукаў „клё-клё“, якія ад яго чулися асабліва часта, назвалі бусла Клёкам.

Так, жыллём сваім ён быў яўна задаволены, але вось з ежай справы ішлі дрэнна. Вельмі цяжка было накарміць капрызнага Клёку! Хлопчыкі напісалі пісьмо супрацоўнікам заапарку, папрасілі парады.

Адказ быў не надта суцяшальны: бусел павінен есці многа, а дагадзіць яму цяжка.

Давялося пахваляваца Аліку і двум Шуркам! Рыбу Клёка згаджаўся есці толькі свежазлоўленую, а гэта не заўсёды атрымлівалася. Жабы, любімая страва буслоў, надзейна пахаваліся— зіма ж на двары. Выручыла... мышалоўка. Да самай вясны Клёка ў асноўным харчаваўся мышамі. А потым, калі адтаяла балотца, з'явіліся ў яго „меню“ і доўгачаканыя жабы, якіх ён ужо мог здабываць і сам.

Усю вясну і ўсё лета пражыў Клёка побач з людзьмі. Зрабіў непадалёку ад вёскі гняздо, знайшоў сабе сяброўку.

Хлопчыкі не турбавалі Клёку, не ўмешваліся ў яго жыццё. Іх цешыла, што птушка жыве на волі. Яны гатовы былі зноў прыйсці буслу на дапамогу, калі раптам што-небудзь, як у мінулым годзе, перашкодзіць яго адлёту.

Але ў жніўні Клёка, разам з усімі бусламі, адляцеў у цёплыя краі.

Пазнаёмімся

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. К. Лібкнехта, 108, кв. 11. Зіна Арлова. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 23, кв. 1. Алла Свойкіна, 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 33, кв. 27. Света Панова, 5 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. К. Лібкнехта, 101, кв. 14. Ірына Еўдакімава, 5 клас.

* * *

СССР, 344065, г. Ростов-на-Дону, ул. Киргизская, 23а, кв. 42. Борсуковой Ане. 5 клас.

* * *

СССР, 344095, Ростовская обл., г. Шахты, п. Майский, ул. Советская, 34/13. Кузнецовой Наташе. 4 клас.

* * *

СССР, 344095, Ростовская обл., г. Шахты, п. Южная, ул. Югова, 3/1. Андреев Серёжа. 4 клас.

* * *

СССР, 346514, Ростовская обл., г. Шахты-14, ул. Балтийская. 46, кв. 4. Морозовой Лене. 7 клас.

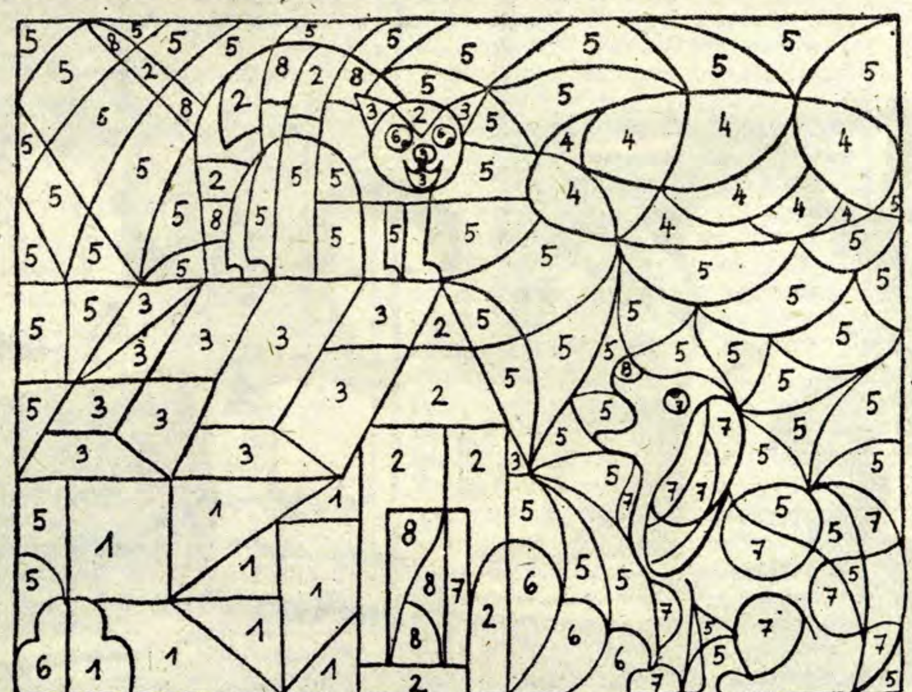
* * *

СССР, 301254, Тульская обл., Одоевский район, п/о Рылёво. Данковой Марине. 7 клас.

* * *

СССР, 344097, г. Ростов на-Дону, ул. Кржижановского, 286. Лещенко Сергею. 8 клас.

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Размалюйце карцінку каляровымі алоўкамі: 1 — жоўтым, 2 — аранжавым, 3 — чырвоным, 4 — фіялетавым, 5 — блакітным, 6 — зялёным, 7 — карычневым, 8 — чорным.

Адрас рэдакцыі: „Зорка“ 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1

Piątek 10 I — 8.10 Geogr. kl. VI. 9.00 Wokół nas kl. III. 9.30—12.00 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany. 12.00 J. pol. kl. VIII. 13.30 TTR — s. I Fiz. 14.00 TTR — s. I Chem. 14.30 Kurs rolniczy. 14.50 TTR — s. I Chem. 15.35 W szkole i w domu. 15.55 Nurt. 16.25 Program dnia. 16.30 Dla młodych widzów („Załoga 3"). 16.55 Piątek z Pankracym. 17.20 DT. 17.30 Życie w krajobrazie. 17.45 Piłkarska kadra czeka. 18.00 Bez próby. 19.00 Dobranoc. 19.10 Studium. 19.30 Dziennik. 20.00 Monitor Rządowy. 20.30 Wybrańcy — dramat ZSRR — Kolumbia. 22.45 DT. 23.05 Pokój 408. 23.45 Złota tarka 85. 0.10 DT.

Sobota 11 I — 7.25 TTR — s. III J. pol. 7.55 TTR — s. III Biol. 8.25 Program dnia. 8.30 Tydzień na działce. 9.00 Sobótka oraz film z serii „Przygody elektronika" cz. II. 10.20 DT. 10.40 Estrada folkloru. 10.55 Bariery. 11.25 Lista przebojów. 11.40 Na krawędzi słowa. 12.00 Koncert życzeń. 12.50 Siedem Anten. 13.15 Niech nikt nie mówi o mnie po mojej śmierci. 14.00 Konto „M". 14.30 Rzecz o zwiadowcach. 15.00 DT. 15.05 Antologia dramatu powszechnego: E. Jonesco — „Lekcja". 16.50 Kram. 17.20 Losowanie D. Lotka. 17.30 Studio Sport. 18.20 Program publ. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.00 Champion — angielski film fab. 21.50 Czas. 22.40 DT. 22.45 Wiadomości sportowe. 23.05 Metronom 85 — Najlepsi z najlepszych. 0.05 Pieśń kata — cz. 2 filmu prod. USA.

Niedziela 12 I — 7.45 Program dnia. 7.50 Tydzień. 8.30 Po gospodarsku. 9.00 Teleranek oraz film z serii „Jack Holborn". 10.30 DT. 10.35 Kiedy góry drżą — film dok. USA-fan. 12.05 Następny proszę (1) — serial ang. 13.05 Klub Sześciu Kontynentów. 13.50 Koncert życzeń. 14.35 Z Solarzowej księgi — program film. 15.00 DT. 15.05 Teatr dla dzieci: Jerzy Broszkiewicz — „Kapitan". 15.50 Studio 1. 18.20 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 Pan na Żuławach (8) — serial TP. 21.00 Pegaz. 21.40 Sportowa Niedziela. 22.10 Jutro w programie. 22.15 „Lady Magic" (3) — Ana Belen — program rozr. 23.00 DT.

Poniedziałek 13 I — 16.25 Program dnia. DT. 16.30 Stowarzyszenie myślących. 16.55 Kino Zwierzyńca: Film z serii „Na lewo od pingwinów" (12). 17.20 DT. 17.30 Wspaniała trójka na Dzikim Zachodzie (2) — serial rum. 18.30 Echa stadionów. 19.00 Dobranoc. 19.10 Laboratorium. 19.30 Dziennik. 20.00 Publicystyka. 20.15 Teatr Telewizji: Heinar Kipphardt — „Eichmann, czyli o banalności zła". 21.35 DT. 21.55 Jutro w programie. 22.00 Seans filmowy Pegaza. 22.30 DT. 22.35 Język niemiecki, lek. 11.

Wtorek 14 I — 9.30—12.00 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Okropności wojny (2) — hiszp. serial. 11.00 Bądź piękną. 11.20 Europejskie parki narodowe. „Rumunia" (2). 16.25 Program dnia. DT. 16.30 Dla młodych widzów. 16.55 Dla dzieci. 17.20 DT. 17.30 Gazeta Rolnicza. 18.00 Informator Wydawniczy. 18.30 Wdech — wydech — film dokum. 19.00 Dobranoc. 19.10 Klinika Zdrowego Człowieka. 19.30 Dziennik. 20.00 Otwarte zebranie — dyskusja przed X Zjazdem PZPR. 20.30 Okropności wojny (2) — hiszp. serial hist. 21.25 DT. 21.45 Jutro w programie. 21.50 Program publ. 22.35 Penetracje Janusza Ekierta — Wielkie fałszerstwo. 22.50 DT. 22.55 Język ang. (11).

Środa 15 I — 9.30—12.00 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Kwestia wyboru (1) — film prod. pol. 11.40 Zielono nam. 14.00 Hodowla zwierząt. 14.30 Kurs rolniczy. 16.25 Program dnia. DT. 16.30 Krąg. 16.55 Tik-Tak. 17.20 DT. 17.30 Losowanie Express Lotka i Małego Lotka. 17.40 Wicher stepowy (2) — film prod. radz. 19.00 Dobranoc. 19.10 Archiwum XX wieku — Plan Barbarossa. 19.30 Dziennik. 20.00 Publicystyka. 20.15 Kwestia wyboru (1) — film prod. pol. 21.50 DT. 22.10 Jutro w programie. 22.15 Trybuna Sejmowa. 23.05 DT. 23.10 Język ros. lek. 11.

Czwartek 16 I — 9.30—12.00 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany: „Ośmiornica" (2). 11.20 Szkoła dla rodziców. 16.25 Program dnia. DT. 16.30 Dla młodych widzów. 16.55 Był sobie człowiek (19) — Rosja Piotra Wielkiego. 17.20 DT. 17.30 Mówimy otwarcie. 17.55 Witryna. 18.05 Milczące forty — wojsk. pr. hist. 18.30 Sonda. 19.00 Dobranoc. 19.10 Moja filozofia. 19.30 Dziennik. 20.00 Publicystyka. 20.15 „Ośmiornica" (2) — włoski serial sens. 21.15 DT. 21.35 Jutro w programie. 21.40 Interstudio. 22.40 DT. 22.45 Język franc. lek. 11.

КІНО

Bielsk Podl. Tajemniczy budda — chiń. 12—14. Diabelskie szczęście — pol. 15—17. Christine — USA 18—19.
Czeremcha Seksmisja — pol. 15—19.
Czyże Skazany — pol. W pustyni i w puszczy — pol. 15—19.
Hajnówka Gry wojenne — USA 12—15. Pod wulkanem — USA 16—19.
Michałowo Dzień Kolibra — pol. 14—16. Kaskader z przypadku — USA 17—19.
Mielnik Pojedynek o południowy szlak — jug. 15—16. E I — USA 18—19.
Milejczyce To moja sprawa, szefie — czes. Sęp — węg. 15—19.
Nurzec Kelner, płacić — czes. 15. Smuga cienia — pol. 16—17. Emisja trwa — rum. 18—19.
Orla Przeklęte oko Proroka — pol. Bing — węg. 15—19.
Rajsk Rok spokojnego słońca — pol. Na rabunek — radz. 15—19.

(Працяг са стар. 7)

АЎТАР „ЗАГОНАЎ" У АЎГУСТОВЕ

пераканаліся ў тым, што беларусы ў Польшчы маюць свае літаратурныя дасягненні. Варта, каб іх творчасць, якая цэніцца ў краіне і за мяжой, мела таксама ў нашым асяроддзі належнае ёй месца.

За арганізацыю сустрэчы належыцца пахвала пані Надзеі Бусловіч, якая вядзе клуб „РСВ" у Аўгустове.

Ян Мордань

ШТО-ДЗЕ-КАЛІ

(Працяг са стар. 2)

НА МЯЖЫ

такія людзі, што найдалей могуць закабаліць вашую душу — не ідзеце за імі! бо страціце сваё імя і зробіцеся, нявольнікамі духа, грунтам для чужых... Толькі тады чалавек вольны — калі мае ўсё сваё.

Трэба сказаць, што пішучы сёння падобныя маральныя наказы, мы карысталіся б іншай тэрміналогіяй. Пры гэтым, аднак, варта адзначыць, што прычыны, якія выклікалі шэсцьдзесят гадоў таму назад напісанне такога дакумента, па сутнасці і сёння не згінулі, а можа і ўвогуле не змяніліся. І як не дзіўна, але гэтыя прычыны ў меншай ступені знаходзяцца ў сферы суседзяў, чым у сферы саміх беларусаў. І таму, гаворачы аб нашай нацыянальнай драме, трэба паказваць пальцамі не на чужых, а перш за ўсё на сваіх, бо вядома, што годная самастойнасць у жыцці даецца як асобным людзям, так і народам не чужымі, а дасягаецца толькі і выключна гэтымі асобнымі людзьмі і гэтымі народамі шляхам паслядоўнага імкнення і дзеяння.

Алесь Барскі

СУСТРЭЧА З ЖУРНАЛІСТАМ „НІВЫ"

Чарговая сустрэча ў бельскім клубе БГКТ адбылася 6 снежня 1985 года. На гэты раз з журналістам нашага тыднёвіка Віктарам Рудчыкам. На сустрэчу з ім прыйшлі вучні трэцяга класа Беларускага ліцэя ў Бельску і некалькі дарослых асоб. Віктар Рудчык расказаў пра сваё жыццё і пра журналісцкую працу. За гады сваёй працы шмат чаго зведаў і ўбачыў. Прысутныя многае з гэтага пачулі ад аўтара цыкла „Ваенныя сцежкі". Даведаліся пра спецыфіку публіцыстычнай працы ў нашым тыднёвіку. Моладзь цікавілася працэсам друкаваных матэрыялаў на старонках „Нівы". Сустрэча была змястоўнай. Асобы, якія прыходзяць на сустрэчы ў клуб у пятніцу вечарам, гавораць аб неабходнасці праводзіць надалей такія спатканні.

Я. М.

Як лячыць ішыяс? Адказвае наш чытач Кастусь Сідаровіч. „Мой сябра параіў мне зрабіць мазь. У зёлкавай краме купіць „бадзягу" (губка водная), расце летам у рэчцы на дне, як распушчаныя валасы. Можна яе нарваць і высушыць у цяньку, толькі рэчка павінна быць біялагічна чыстай. Спосаб падрыхтоўкі мазі. Бадзягу стаўчы на парашок. Узяць несалёнае свіное сала. Парашок трэба добра вымешаць з салам, каб мазь атрымала зялёны колер. Месца, дзе выступае ішыяс, шмараваць гэтай маззю, але не ўціраць, а потым закрунуць тое месца ваўнянай тканінай. Гэтак трымаць датуль, пакуль можаш вытрымаць. Змазаныя месцы пякуць, хворы адчувае, быццам мільярды іголак колюць яго цела. Аднак пры спакойным ляжанні пякучкі амаль не адчуваеш. Таму найлепш шмараваць хворыя месцы нанач. Часта шмараваць нельга. Паўтарыць можна не раней як на пяты-шосты дзень. Праз нейкі час скура на целе пачне злазіць, але палёгка адчуваецца ўжо на другі дзень. Я асабіста на чацверты дзень пасля пашмаравання пачаў хадзіць".

Ю. Сцяпанаў. Вельмі просім вас працаваць яшчэ над формай верша. Яшчэ адна просьба: паколькі ў вас ёсць схільнасць да крытычнага разглядання жыцця (верш пад загалоўкам „Рэформа для гаспадароў"), просім такія тэмы апрацоўваць прозай, проста пісаць інфармацыі. Вельмі яны нам патрэбны. Мова беларуская ў вас добрая. Станьце нашым карэспандэнтам.

Аня Шэшка. Хочам вам сказаць тое, што часта гаворым пачынаючым паэтам: няма магчымасці на аснове аднаго верша ацаніць здольнасці пішучага. Будзьце добры, прышліце больш вершаў.

Пётр Гіншт. Дзякуем, што не забываеце нас. Вельмі былі б рады, каб вашы вучні пісалі нам часцей.

Цімафей Сірата са Шчэцінскага ваяводства. „Пасылаю сардэчныя пажаданні ўсім супрацоўнікам тыднёвіка „Ніва", асабліва Віктару Шведу за яго праўдзівы, жыццёвы верш „Я нарадзіўся беларусам". Жадаю поспехаў працаўнікам нашай „Нівы" ў новым годзе. Няхай зерне, засеянае вамі, дае большы плён!".

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787.

Паведамляем таксама, што цэнтры збірання экспанатаў для музея знаходзяцца ў наступных месцах:

у Пачатковай школе ў Рыбаках, гміна Міхалова,
у будынку былога ПЗГС у Гайнаўцы,
у клубе БГКТ у Бельску, вуліца Міцкевіча 50/54,
у клубе БГКТ у Гайнаўцы, вуліца Вызвалення 6.
у Гмінным камітэце ПАРП у Мілейчыцах,
у Саколцы, вуліца Варынскага 1,
у ГП БГКТ у Беластоку, вуліца Варшаўская 11.

Чакаем экспанатаў або інфармацыі аб месцы іх знаходжання.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

МНОГАЕ, БРАТОК, ГУБЛЯЕШ, КАЛІ „НІВУ" НЕ ЧЫТАЕШ!

Міхась Хмялеўскі складае справаздачу з IV пленума ГП БГКТ ● Віктар Рудчык піша пра жаночую долю, Мікалай Гайдук — пра нашых спявачак, а Алесь Барскі пра нашых панкоў ● У Вестках з Беларусі — фазаны на Прыбужжы ● На Захадзе — суперсышчык ● Пасля доўгіх роздумаў, выяўляюць сваю прысутнасць беларускія студэнты ● Аўрора вінаваціць мужчын ● Лёс вучня гміннай школы ● З маёй званіцы ● Навагоднія падарункі ● Ваенныя сцежкі ● Беларускі фальклор ● Соннік „Зорка" ● Што-дзе-калі ● У песнях па заяўках „Айсберг" ● Гумар

— КАЛЯНДАР —

240 гадоў назад

12.I.1746 нар. Іаган Песталоцці, швейцарскі педагог, адзін з заснавальнікаў народнай школы.

160 гадоў назад

16.I.1826 нар. Рамуальд Траўгут, кіраўнік Студзеньскага паўстання 1863 г.

ОРГАН ГАЛОЎНАГА ПРАЎЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

Галоўны рэдактар Георгій Валкавыцкі

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe. 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

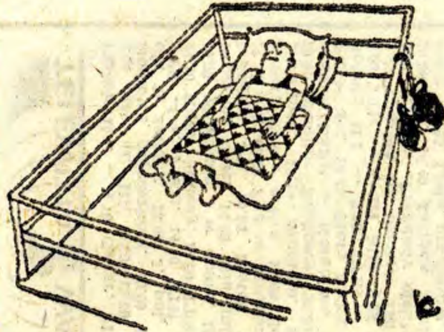
Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart. 104 zł; półr. 208 zł; rocznej 416 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli;
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli,
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch".
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 23, 00-953 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumer ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykła jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze roku następnego oraz cały rok następny,
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 45/86 r. Nakład 5.000. R-3

ГУМАР З БАРАДОЮ

БАГАЦЕЙ

Прыйшла дачуся з гулянкі ды й расказвае маці:

— Сёння з горада хлопец прыехаў. Увесь вечар каля мяне ўвіваўся. Казаў, што ў яго ў горадзе аж дзве лаўкі ёсць.

— Ды што ты кажаш! Глядзі, не выпускай свайго шчасця, — замітусілася маці.

Неўзабаве маладыя пажаніліся. Прыехалі ў горад. Завёў муж маладую жонку ў хату, а беднасць так з усіх куткоў і свеціцца.

— А дзе ж твае лаўкі? — пытае жонка.

— А вось адна, а вось другая, — паказвае муж на два ўслоны, што стаялі ў хаце.

НАШЫ ДЗЕЦІ

— Маманька, можна мне пайсці пагуляць?

— З такімі бруднымі вушамі?

— Не, з маімі сябрамі.
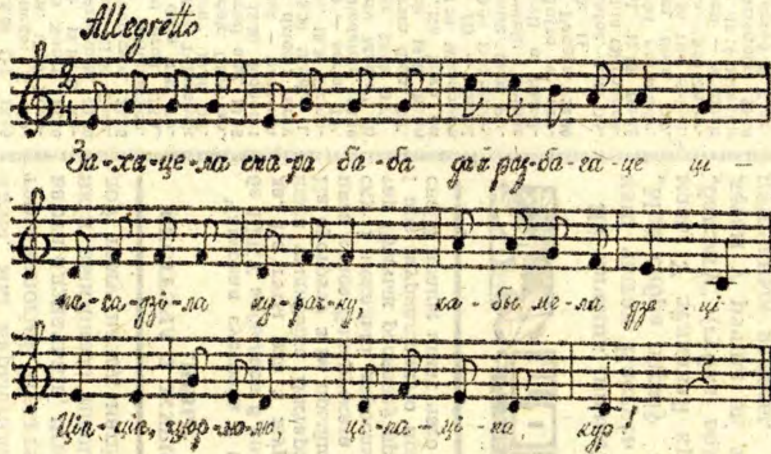
З чаго смяюцца суседзі.

НІЎКА

ФАЛЬКЛОР

РАЗБАГАЦЕЛА
(жартоўная)

Захацела стара баба да й разбагацеці —
пасадзіла курачку, кабы мела дзеці.
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!
Дай бабе на бяду, дай бабе на гора —
выседзела ціплянят усёго толькі трое.
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!
Ой, пагнала стара баба ціплянятка пасвіць —
сама села пад кустом кудзеленьку прасці.
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!
Ой, надышла цёмна хмара, стала накрапляці —
стала баба ціплянятка дахат заганяці.
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!
Заганяла, заганяла — двое растаптала,
а на трэця спатыкнулась і сама ледзь не ўпала.
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!
Як узяў стары дзед тонкую дубіну —
пабіў бабе галоўку і да тога спіну.
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!
Каб табе, стары дзед, права ручка ўсохла —
як ты міне аддубасіў, мала я не здохла.
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!
Каб табе, стары дзед, чупрына аблезла —
як ты міне аддубасіў, тры дні на печ лезла.
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!
Ціп-ціп, цюр-ля-лю, ціпа-ціпа, кур!

Ад Монікі Федаровіч, 1922 года нараджэння, вёска Ахрымаўцы гм. Кузніца Беластоцкая, запісаў 29 верасня 1985 г. М. Гайдук, мелодыю расшыфраваў Я. Бондар.

Змяшаўшы чалавека з граззю, сказаў, што гразь лекавая.

НА ШЫРОКІМ СВЕЦЕ

Шатландзец — жонцы:

— Спадзяюся, што падарунак, які я збіраюся табе зрабіць, будзе цудоўна глядзецца на тваім пальчыку.

— Дзякуй, мілы, толькі не купляй надта дарагі.

— Ды што ты! Дзе ты бачыла дарагія напарсткі?

*

Танцуюць два гіпапатамы.

— Ты мяне любіш? — пытае гіпапатаміха.

— Вядома! Я ж сёння ўвесь вечар танцую толькі з табой!

— Гэта яшчэ не доказ.

— Не доказ? А ты б паглядзела на сябе з боку!

*

У купэ скорага сядзіць дама. Уваходзіць малады чалавек. Ён сядае побач і пачынае жаваць жавальную гумку. Дама гаворыць:

— Дарэмна вы намагаецеся пазнаёміцца са мною. Я абсалютна глухая.

ПА ТЭЛЕВІЗАРУ ЛЕПШ

— Вы, дзядуля, учора ў кіно хадзілі, спадабалася? — пытае ўнук.

— Не! — адказаў дзядуля. — Хай яму ліха, па тэлевізару глядзець лепш.

— Чаму?

— Нейкая псіхічная маладзіца ўвесь сеанс у патыліцу мяне тоўкала і шыпела над вухам, бы нанятая: „Не храпіце, дзед, вы ж не дома..."

З „Весніка Задрыпові"

З НОВЫМ ГОДАМ!

З цікавым пачынам выступілі работнікі аднаго з навуковых інстытутаў. Кожны супрацоўнік пасылаў навагоднія прывітанне толькі самому сабе, а падпісваў яго за ўсіх, ад каго чакаў прывітанняў. Сэканомлена дзесяць тысяч чалавекагадзін працоўнага часу, дзве тоны паперы, зніклі крыўды мінулых гадоў, інстытут атрымаў падзяку ад аддзялення сувязі.

НАВІНЫ АЦЯПЛЯЛЬНАГА СЕЗОНА

Ці топяць у вас? Як каго.

КУРЪЁЗЫ

СЛАВАЮ БАЦЬКІ

Пісалі мы, ўжо, як слава артыста дапамагае рэкламе адэкалону, а адэкалон узаемна павялічвае папулярнасць і славу самога артыста.

Праўда, у шэрагу падобных прыкладаў бываюць выпадкі, калі нават на Захадзе крыецць насамі ад чыйейсьці такой прадпрымальнасці. Так здарылася на пачатку з дачкою знакамітага мастака Пікасо. Нягледзячы на тое, што яна атрымала вялікі капітал у спадчыну і з гэтымі мільёнамі магла б да канца сваіх дзён і дзён сваіх блізкіх весці бесклапотнае і бясхмарнае жыццё, яна вырашыла да неймавернасці павялічыць гэты капітал і пачала аказваць паслугі амерыканскай фірме па праектаванню біжутэрыі, іншымі словамі, усемагчымых і разнастайных пацеркаў. Працэс праектавання пацеркаў бышцам бы дае магчымасць праявіцца не мастацкім здольнасцям, якія таксама ж атрыманы ёю ў спадчыну ад бацькі. Дарэчы, у апошні час яна прапанавала для другой вядомай амерыканскай фірмы ўласную калекцыю дарагіх духоў.

З пункту гледжання куплі-продажу ўсе гэтыя людзі прадаюць за канкрэтныя грошы сваю ўласную славу і папулярнасць. Выключэнне ўяўляе, бадай, толькі дачка Пікасо, якая гандлюе славаю свайго нябожчыка-бацькі.

З НАМІ

Не памыляецца той, хто выдае памылкі свайго начальніка за свае.